

A TÁRSADALOM- ÉS JELENKORISMERET MODULOKRÓL

A MODULOK CÉLJA

A történelmi és jelenkorismereti tartalmi elemeket tartalmazó modulok tanításának az a célja, hogy a tanulóknak kifejlesszék és megerősítsék a történelmi szemléletet, valamint azokat a képességeket, amelyek alkalmassá teszik az egyént arra, hogy megértse a történelmi múlttól a jelenig tartó folyamatokat, a változások és konfliktusok természetét. Ezekkel összefüggésben megismerje a nemzeti és különféle kisebbségi (hazai) kultúrák történetét, sajátosságait és azokat a jellemző vonásokat, amelyek másoktól megkülönböztetik őket. Ez az identitást, társadalmi folyamatok iránti érzékenységet erősítő funkció azoknak a fiataloknak az esetében is fontos cél, akiknek egy része már átlépte a felnőttkor határát.

A modulok alapvetően azoknak a tanulóknak a számára íródtak, akiknek többsége nem rendelkezik azokkal az alapvető ismeretekkel, történelmi és társadalmi értelmezési képességekkel, amelyeket az általános iskola befejezését követően a tanulók többsége birtokol. A megvalósítás során ezt a tényt nem lehet figyelmen kívül hagyni. A program közvetlen célja nem a hagyományos értelemben vett „ismeretközvetítés”. Többször is hangsúlyozni fogjuk azt, hogy nem vagy csak minimális mértékben támaszkodunk a tanulók tantárgyi előismereteire, és más, nem iskolai területekhez kapcsolható hozott tudására. A tanulók többségét korábban számos alkalommal érte kudarc tanuló pályafutása során, ezért az iskolával, a pedagógussal, a tantárggyal szemben passzív vagy éppen ellenséges álláspontra helyezkedik. A modul arra törekszik, hogy olyan iskolát (és tanulási környezetet) hozzon létre a tanulók számára, amely a lehető legcsekélyebb mértékben sem emlékeztet arra, ahol a kudarcokat elszenvedték. Ezt az álláspontot nemcsak a módszerekben, hanem a tartalomban is következetesen érvényesíteni kívánjuk.

A modulok feldolgozása során (szándékosan nem használjuk a tanítás kifejezést!) nem lehet cél az általános iskolai tananyag pótlása, utólagos feldolgozása, a tanulók „szintre hozása”. Sokkal inkább azoknak a készségeknek, képességeknek (kompetenciáknak) a fejleszté-

séről van szó, amelyek a következő tanév(ek) során lehetővé teszik számukra a sikeres tanulást.

Az egyik legfontosabb cél az lehet, hogy a tartalmi elemek segítségével elérjük azt, hogy a tanuló részt vegyen az egyes foglalkozásokon, és ott kapcsolódjon be a csoport tevékenységébe. Ennek érdekében a modulokat úgy terveztük, hogy a tantermi és tantermen kívüli foglalkozások rugalmasan válthatják egymást, ti. feltételezzük, hogy így fenntartható a tanulói részvétel és érdeklődés.

A modulok tartalmi tekintetben sem követik az általános iskolai tananyagot. A történelem és társadalomismeret tantárgy elemei sem kronológiai, sem pedig rendszerspecifikus értelemben nem jelennek meg. A modulok azonban a maguk sajátos módján a történelemről és a társadalomról kívánnak szólni a tanulóknak. Valószínűleg a feldolgozás során ez jelenti a pedagógusok számára a legnagyobb nehézséget. Mivel a tanulók többségénél az ismeretelsajátításhoz szükséges alapvető kompetenciák csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre, ezért a program, ahol ez csak lehetséges, az elméleti ismeretek közvetítése helyett gyakorlatba ágyazott módon kísérel meg azt, hogy a program végére a tanulók számára körvonalazódjanak azok a tudások közvetlen és tágabb környezetükről, amelyek a társadalmi integrációhoz nélkülözhetetlenek látszanak.

A PEDAGÓGUS CÉLJAIRÓL, PEDAGÓGIAI STRATÉGIÁJÁRÓL

A modulokban szereplő tartalmaknak orientáló szerepük van. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az ötlettár szerepét töltik be. A rendelkezésre álló idő során „nem kell” hagyományos értelemben vett tananyagot teljesíteni, nincsenek hagyományos értelemben vett „kimeneti követelmények”. Ez különleges felelősséget ró a pedagógusra. A program során lehetőség nyílik arra, hogy minden tanuló számára egyedi, testre szabott tananyag készüljön, a reális feltételek függvényében. A két modul javasolt tartalmából ezért a tanulók akár jelentősen eltérő mennyiségű és minőségű tartalmakat dolgozhatnak fel. Ezt a helyzetet az értéke-

lés során kell majd kezelni. A tanuló által létrehozott portfólió az, amelynek csekélyebb vagy gazdagabb tartalma önmagában igazolhatja a program (a tanuló és a pedagógus) sikerességét!

A megvalósítás során nélkülözhetetlen a Dobbantó program többi elemével történő összehangolás, a programban részt vevő tanárok együttműködése. Ezt már a tervezés során célszerű érvényesíteni. Ha az egyes modulok hagyományos tantárgyként egymás mellett „futva” valósulnak meg, akkor a kívánt eredményt nem tudjuk elérni. A tartalmi (és módszertani) integráció a programban szerepet vállaló pedagógusoktól más felfogást követel meg, mint a hagyományosnak tekintett tanítás. A tanulás irányítása csak akkor valósulhat meg, ha a pedagógusok tartalmi és módszertani szempontból képesek áttekinteni a program egészét. Az egyes „műveltségterületek” közötti határok átjárhatóvá tétele érdeklődést és nyitottságot követel meg a pedagógusoktól.

A társadalom- és jelenkorismeret modulok filozófiájának alapját a nyitottságra való törekvés képezi. Nem az lesz a legsikeresebb pedagógus, aki a legkiválóbb módon ismeri a történelmet, hanem azok, akik felismerik azokat a megoldásokat, módszereket, amelyek a legalkalmasabbak lehetnek arra, hogy a tanulók a körülöttük lévő világot, annak működését és törvényszerűségeit (ebben az esetben hangsúlyozottan a társadalmat) lehetőség szerint meg tudják ismerni, s a tanultakat a maguk és környezetük javára legyenek képesek hasznosítani. Másképpen megközelítve azt is mondhatnánk, hogy a siker egyik legfontosabb kritériuma a társadalmi problémák iránti érzékenység kialakulása, növekedése, mert ebben a programban ezeknek a „kezelése” történik. Az eredmények – s ezt számtalanszor fogjuk még hangsúlyozni – messze túlmutathatnak a klasszikus értelemben vett iskolai eredményességen. **A legfontosabb követelmény a programban szerepet vállaló pedagógusokkal szemben az, hogy a társadalmi kohézió biztosítása érdekében legyenek elkötelezettek a társadalmi integráció erősítésében és lehetőség szerinti megvalósításában.**

A másik fontos követelmény, hogy a modulban szerepet vállaló pedagógus legyen tisztában azzal, hogy a történelem és társadalomismeret modulok társadalmi és egyéni értelemben is „problémaérzékeny” területeket érintenek. A legfontosabb célkitűzés éppen ezeknek a területeknek a feltárása és feldolgozása, megvitatása, tudatosítása a tanulóknál. Nem hagy-

ható figyelmen kívül a feldolgozás során az, hogy a társadalom minden problémája, így vagy úgy, nyíltan vagy lappangva, de megjelenik az iskolában. Az ezekkel történő foglalkozás, szembenézés lehetőségét kínálja ez a program.

A Társadalom- és jelenkorismeret program két, egymástól élesen elkülönülő részből áll.

Az **első rész (1. modul: Időlift)** 20 tanítási órát (vagy legalábbis ilyen időtartamot) igényel. Ezt a program indulását követő 10-12 nap után célszerű indítani, akkor, amikor az osztály (vagy csoport) tanulói valamennyire már megismerték egymást.

A legfontosabb szempont ebben a modulban az, hogy igyekeznek a tanulókat a lehető legcsekélyebb mértékben sem emlékeztetni azokra a tanulási helyzetekre, amelyekkel korábban találkoztak, és amelyekben sok esetben kudarcot szenvedtek. Nem véletlen, hogy a program úgy szerveződik, hogy a tantermen kívül számos – az iskola falain kívüli – helyzetben tegye lehetővé a tanulást.

Módszertani szempontból a programot vezető pedagógusnak a legnagyobb nehézséget nyilván az okozza, hogy nincs sem előre meghatározott tananyag, sem pedig olyan taneszköz, amelyet „csak” oda kell adni a tanulóknak. Itt mindent együtt kell kialakítani, ami mind mennyiségben, mind pedig minőségben jelentős különbségeket fog a tanulók között eredményezni.

Ami az egyes modulok közötti koncentrációt illeti, erre előre nem lehet receptet kínálni. Az intézményi szintű tervezés során kell a tartalmi illeszkedés feltételeit megteremtteni. Ez a modul hagyományos óra-rendbe illesztve nem képes jól működni. A tanulók eredményességét a feladatok differenciálása eredményezheti. Ezért célszerű az első 20 órát intenzívebb és szellősebb periódusokra bontani. Az órák tömbösítése akkor jó megoldás, ha a tantermi foglalkozások kiegészülnek iskolán kívüli programokkal. Szükséges, hogy a tanulói produktumok elkészítéséhez is elegendő idő maradjon.

A program **második eleme (2. modul: Kaleidoszkóp)** 30 órát vesz igénybe. Ebben a szakaszban hagyományos értelemben vett történelmi és társadalomismereti témák kerülnek feldolgozásra, természetesen az első szakaszban megismert és begyakorolt módszerek segítségével.

Javaslatot teszünk olyan „horizontális” tartalmak beépítésére is, amelyek azoknak a munkáját segíthetik, akiktől távolabb áll(hat) az a lazább szervezésű és számtalan spontán elemet magában foglaló „tematika”, amely az alapváltozatot jellemezi. Ezeknek a témáknak (tartalmaknak) a megvalósítása a forgalomban lévő történelem- és társadalomismeret tankönyvek segítségével könnyen megoldható. E témákat és a javasolt feldolgozási módokat az 1. modul végén közöljük **Javaslatok alternatív, horizontális feldolgozásra címmel.**

TANULÓI ÉRTÉKELÉS

A tanulók értékelését minden esetben célszerű a tanulói önértékelésre építve elvégezni, lehetőség szerint a közösség bevonásával, aktív részvételével. Ehhez igénybe lehet venni ún. „előre gyártott” önértékelő lapokat, de célszerűbb a tanulókat „spontán”, kevésbé irányított szövegek elkészítésére felkészíteni. Ezek a produktumok a tanulói portfólió fontos dokumentumait fogják alkotni.

A modulokban alapvetően **a fejlesztő jellegű értékelés** alkalmazását javasoljuk, ami a tanulók fejlődésének, kompetenciáinak gyakori, interaktív értékelést jelenti. Célja a tanulási, fejlődési célok meghatározása és a tanítás-tanulás ezekhez történő igazítása. Központi gondolata leginkább az egyéni fejlődés támogatása, ami nem a külső normáknak, követelményeknek való megfeleltetésre, az azokkal való összemérésre összpontosít, hanem döntően az adott diák továbblépésének, fejlődésének segítésére. Ez persze nem azt jelenti, hogy nincsenek célok, elérendő követelmények, de figyelembe veszi a diákok eltérő fejlődési ütemét, tartalmát és irányát.

A tanulást támogató értékelés egyik komplex eszköze a **portfólió**. Mi is a portfólió? Nem egyszerűen egy mappa, hanem a diák munkáját, teljesítményét, eredményét és haladását igazoló és reflektáló személyes dokumentum. A tanuló által a tanár támogatásával összeállított célirányos gyűjtemény, amely bemutatja készítőjének erőfeszítéseit, fejlődését és eredményeit egy vagy több területen. A portfólió akkor lesz a diákok számára is könnyen kezelhető, értelmezhető, fejlődésüket dokumentáló gyűjtemény, ha a tanuló megismeri, megérti a portfólió szerepét saját tanulási folyamatában, ha a dokumentumok gyűjtését, értéke-

lését konkrét szempontok segítik, amelyekben kitüntetett szerepet kapnak a kompetenciák. Az értékelések, a tanulóproduktumok gyűjtése során érdemes felhasználni a tanárok, illetve a diákok számára készült kompetenciakártyákat, ti. ezekkel lehet ösztönözni, segíteni a tanulókat abban, hogy önmagukra vonatkoztatva is tudják, honnan, hogyan és merre haladnak, hová jutottak el. Ez az értékelés segíti a diákokat abban, hogy maguk is értsék, miért érik kudarcok őket, mitől eredményesek, s abban is, hogy képesek legyenek célokat kitűzni önmaguk elé. Ebben kell segítenünk őket az értékelési folyamatok szervezése során, és a portfóliójuk építgetése folyamatában is elsősorban olyan dokumentumok, bejegyzések szülessenek, amelyek a társadalmi folyamatok általános megértésével kapcsolatosak.

A MODULOK BEOSZTÁSA

	A modul címe	A részmodul címe	A részmodul óraszám	A modul óraszám
1. modul	Időlift	1. részmodul Idegenvezetők	4	20
		2. részmodul Az iskolába vezető út kiindulópontja: az otthon és a család	8	
		3. részmodul Az iskolába vezető út	8	
		Javaslat horizontális tartalmak beépítésére	(Választott témánként 4-4 óra)	
2. modul	Kaleidoszkóp	Nem tartalmaz külön részmodulokat.	–	30

1. MODUL

IDŐLIFT

A modul célja kettős. Egyrészt arra törekszik, hogy olyan „mindennapi” tudáshoz és készségek kialakításához járuljon hozzá, melyek azonnal hasznosítható módon a tanulók rendelkezésére állnak (és erősítik a modul tanulásának motivációs bázisát is). Másrészt a modulban található ismeretanyagra építve folytatja a kompetenciafejlesztést annak érdekében, hogy a tanulók sajátítsák el az önálló ismeretszerzés, a megalapozott véleményalkotás, az önképzés módszereit, ismerjék meg az ahhoz szükséges múltbéli és jelenkori források egy részét. Váljanak tudatos állampolgárokká, akik ismerik, valamint alkalmazni tudják demokratikus jogaikat és kötelességeiket. Az elmondottakat figyelembe véve a legfontosabbnak azt tartjuk, hogy a program során a tanulóban alakuljon ki a tanuláshoz szükséges elkötelezettség, a negatív attitűd forduljon át a tanítás és a tanulás során létre jött tudások értékékként történő kezeléshez.

MELY CÉLOK ELÉRÉSHEZ JÁRUL HOZZÁ?

Fontosnak tarjuk, hogy a modul tanítása során hangsúly helyeződjön az írásbeli és szóbeli kifejezőkészség fejlesztésére, valamint arra, hogy a modul tartalmaival foglalkozva a tanulóknak kifejlődjön a rendelkezésre álló információk kritikai igényű elemzésének és feldolgozásának képessége. Szeretnénk elérni, hogy olyan módszerek birtokába jussanak, amelyek segítségével megformálhatják véleményüket a jelenben vagy a múltban lezajló/lezajlott egyes eseményekről, személyekről és azok tetteiről. Mindez nem képzelhető el a tér- és időbeli tájékozódási képességek fejlesztése nélkül.

Már a részmodulban törekedni kell arra, hogy erősítsük a tanulóknak az európai társadalmak olyan alapvető értékeit, mint a szolidaritás, az igazságosság, valamint a mássággal szembeni tolerancia. Mindezeknek az érvényesítéséről a tanítás egésze során kell gondoskodnunk.

Az **Időliftben** az európai értékrend elemei közül az egyes részmodulok kapcsán az alábbiakra kell hangsúlyt helyeznünk:

- Utaljunk az egyes történelmi korok és történelmi események kapcsán az alapvetőnek tekintett emberi jogok érvényesítésének nélkülözhetetlenségére, valamint azokra a törekvésekre, amelyek az emberi méltóság tiszteletben tartására, helyreállítására irányultak.
- Hangsúlyozzuk azokat a törekvéseket és küzdelmeket, amelyek az alapvető emberi szabadságjogokért zajlottak, és méltassuk azokat a törekvéseket is, amelyek e célokért folytatott küzdelmekben buktak el.
- Utasítsuk el az egyes események és folyamatok kapcsán érvényre jutó erőszakot és annak minden, végső érvként és eszközként megnyilvánuló formáját, helyette inkább a békét, a konfliktusok feloldását előtérbe helyező törekvések bemutatására helyezzük a hangsúlyokat.
- Mutassuk be, hogyan érvényesült a szolidaritás és az igazságosság eszméje az európai (és más népek) történetében.
- És végül a jövőt illetően ne feledkezzünk meg azokról a törekvésekről sem, amelyek síkraszállnak a fenntartható fejlődés eszméje mellett, és hitet tesznek az emberiség jövőjét biztosító ökoszisztéma megőrzéséért. Hangsúlyozni szeretnénk, hogy ezek a törekvések olyan aktív pedagógiai eszközök alkalmazásával vihetők sikerre, amelyek:
 - fejlesztik a kritikai szemléletet,
 - az önálló gondolkodást,
 - elősegítik a kooperációra való hajlandóságot,
 - ösztönzik a csoportokban zajló tanulási tevékenységet,
 - végső soron hatnak az egyéni képességek, készségek fejlődésére.

Rendkívül fontos az egyéni élethelyzetből fakadó tapasztalatok beemelése az egyes modultartalmak feldolgozásába. Olyan elemekre gondolunk, mint pl. önmaguk elhelyezése a társadalom szerkezetében, az ismerős társadalmi közeg(ek) kategorizálása vagy fordítva, az adott társadalmi kategória, csoport, réteg felismerése az ismerős közegben.

Az általános célok mellett a következő konkrét és a modul végén jól mérhető, azonosítható törekvéseknek kell megvalósulnia:

- 1. Információgyűjtés forrásokból.** A források „forrás jellegének” a felismertetése; egy-egy adott forrásban rejlő tartalom (információ) kezelése; az információ értékének a tudatosítása az egyes események magyarázatánál.
- 2. Az egyszerűbb források kezelése.** Rövid szövegek tartalmának értelmezése, térképeken történő tájékozódás.
- 3. Ismerkedés a szaknyelvvél.** A történelmi-társadalomtörténeti fogalmak használata, törekvés a helyes, történetileg (is) adekvát nyelvhasználat kialakítására.
- 4. Tájékozódás térben és időben.** A tér- és időérzékelés kialakítása segítséget nyújt az egyes kultúrák jellegzetességeinek összehasonlítására, értelmezésére, a multi- és interkulturális szemlélet kialakítására és elmélyítésére, valamint a regionalitás jelentőségének és az egyes civilizációk közötti, a földrajzi környezet eltéréseiből adódó különbségek felismerésére.
- 5. Az időrend (kronológia), az időszemlélet kialakítása** a topográfia és a források feldolgozásával párhuzamosan történhet. A célkitűzés az, hogy a tanulók az egyes korok (és kisebb korszakok), események időrendjét meg tudják állapítani.
- 6. A tények és az események összefüggéseinek, valamint az események problémaközpontú bemutatásának lehetőségei** jelentik a modul egyik legnehezebb feladatát. Azt, hogy az esemény (történet) „visszmondásán” túl a tanulót képessé tegyük az ún. mélyebb összefüggések felismerésére, az ok-okozati kapcsolat megteremtésére, a lényeges és lényegtelen események közötti különbség mérlegelésére.

A modulban az alábbi kompetenciák fejlesztendők:

Kommunikációs kompetenciák

- Kapcsolatteremtés a feladat elvégzéshez szükséges információk érdekében (pl. utcán vagy könyvtárban).

- A feladat elvégzéséhez szükséges írott információk megértése, új információk írott és beszélt nyelvi megfogalmazása (pl. múzeumlátogatás élményeinek rövid összefoglalása).
- Rajzok és képek papír- és elektronikus alapú készítése.

Tanulási kompetenciák

- A feladat elvégzéshez szükséges koncentráció erősítése (pl. bekapcsolódás a közösség által végzett tevékenységbe).
- A különféle tanulási helyzetek menedzselése (pl. tudatos médiahasználat a tanulás támogatására).
- A különféle típusú források felhasználása a tanulás érdekében (pl. a sajtóanyagok, ismeretterjesztő könyvek, filmek).
- A tanulási tevékenység önértékelése (pl. a különféle produktumok önértékelésére való törekvés, valamint a közösségi (külső) értékelésben történő aktív részvétel).

Szociális és egészséges életvitellel kapcsolatos kompetenciák

- A közösség munkájába történő bekapcsolódás és folyamatos (aktív) részvétel (pl. különféle típusú támogatás biztosítása a projektben résztvevők számára).
- Az együttműködés során kialakuló konfliktusok kezelésére való törekvés (pl. a tevékenység során felmerülő eltérő nézetek vagy gyakorlatok harmonizálása, a kompromisszumok keresése).

Alapvető munkavállalói és életpálya-építési kompetenciák

- Rugalmasságra való törekvés az eltérő tanulási helyzetek kezelése érdekében (pl. az önmenedzselés elsajátítása).

A munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák

- A tanulás helyszíneivel kapcsolatos értékvédelem elvének elfogadása (pl. rongálás elkerülése).

SZAKTUDOMÁNYI ÉS PEDAGÓGIAI HÁTTER

Szakmai háttér

A modulnak az a sajátossága, hogy nem kell hozzá professzionális szakismeret. A tanítást bárki elvégezheti, aki a téma iránt érdeklődik.

Pedagógiai háttér

A modul minimális mértékben épít a tanulók előzetes tudására. Előzetesen pusztán annyit feltételez, hogy a tanulók az eléjük kerülő szövegeket el tudják olvasni, és tartalmukat többé-kevésbé megértik.

A modul – eredetileg – nem épített a klasszikus tantárgyi ismeretekre. Az egyes témák nyújthatnak lehetőséget ezeknek a tartalmaknak a – többnyire indirekt – közvetítésére.

Az átdolgozás során beemelt horizontális tartalmak feldolgozása azonban ezeknek az ismereteknek a felhasználását is megkövetelheti. Ez különösen azokban az esetekben nélkülözhetetlen, ha a programot vezető pedagógus a tartalmi tervezést a forgalomban lévő tankönyvekre építve végzi el, illetve munkája során jelentős mértékben támaszkodik azok napi szintű használatára.

MÓDSZERTANI MEGFONTOLÁSOK

A legfontosabb, hogy a modul feldolgozása során a programot megvalósító tanár kerülje a hagyományos értelemben vett elméleti jellegű tananyag-közvetítést. A cél az, hogy a tananyagot a tanulókkal együtt hozzák létre, állítsák elő. Ez azt jelenti, hogy minden tanuló számára akár testre szabott, egymástól tartalmában és terjedelmében jelentősen eltérő tananyag születhet. Éppen az a cél, hogy a létrehozott tartalom felkeltsse a tanuló érdeklődését, mert így ezen keresztül nyílik lehetőség az egyes kompetenciák fejlesztésére.

Ezt a modult nem lehet hagyományos formák között tanítani. A tanítási-tanulási folyamatnak éppen az az érdekessége, hogy a tanulók eredményei (az általuk hozott anyagok) és azok bemutatása képezi a program gerincét, amelyben a pedagógusnak koordináló, irányító, összegző szerepe van. Ezt a szerepet – analógiával élve – az olvasószerkesztő szerepéhez tudnánk hasonlítani.

Ezt a megközelítést az átdolgozás bizonyos mértékig felülírta. A horizontális tartalmak lehetőséget kínálnak a forgalomba lévő történelem tankönyvek kreatív használatára.

A modul sajátos módon közelít a közelmúlt és a jelen történetéhez. Nem a hagyományos, a történelemoktatás során megszokott kronologikus feldolgozást követi, hanem lehetőséget kínál a pedagógusnak arra, hogy a fontosnak ítélt események vagy problémák feldolgozásához a tanulók közvetlen élményein, tapasztalatain keresztül közelítsen. A tervezés során ezért érdemes olyan rugalmas, könnyen módosítható programot kidolgozni, amely teljes mértékben illeszkedhet a tanulók érdeklődéséhez.

Az általános iskola nyolcadik évfolyamának a történelem tananyaga a 20. század egyetememes és magyar történelmi eseményeit dolgozza fel. A tanulóknak elvben erről vannak – meglehetősen változó szinten – ismereteik. Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy ne ezt ismételjük át velük! A modul során szóba kerülő történelmi események feldolgozásánál lehetőség szerint törekedjünk sokrétűségre. Ez azt jelenti, hogy ne csak a politikatörténeti tényekre helyezzük a hangsúlyt, hanem mutassuk be az életmódra, a szokásokra, a kor művészetére, a társadalomban lezajló folyamatokra utaló tényeket is.

A modul alkalmazásához szükséges teljes időtartam 20 óra. A részmodulok óraszámát megadjuk, de ha szükséges, az arányokat meg lehet változtatni. A legfontosabb szempont az, hogy időfelhasználást úgy tervezzük, hogy annak egy részét tantermen kívüli színtereken használjuk fel.

A tartalmi elemeknek megfelelően érdemes „blokkban, tömbösítve” tervezni az egyes foglalkozásokat. (Pl. egy adott téma esetében a ráhangolás 1 óra tantermi körülmények között, 4 óra múzeumban, gyárban, más városban, természetben stb. eltöltött tanulási idő, 2 óra a reflexió, a feldolgozás ismét tantermi körülmények között.)

ESZKÖZÖK, ANYAGOK

A modul eszközigénye szándékosan csekély. Ez annak érdekében van így, hogy a feladat ott is elvégezhető legyen, ahol nem áll rendelkezésre gazdag infrastruktúra. Nézzük a legfontosabbakat:

- tanterem, lehetőség szerint üres falakkal,
- tábla, kréta,
- szokásos íróeszközök és papír (üres lapok, csomagolópapír), színes filc.

Jó, ha van:

- internet,
- diktafon,
- fényképezőgép.

Az első (ráhangoló) részmodulban (*Idegenvezetők*) jelentős segítséget kap a pedagógus. Szándékosan nem könyvtári vagy internetes anyagot ajánlunk, hanem olyat, ami különösebb előképzettség nélkül is nagy biztonsággal alkalmazható a tanórán.

A bevezető program egyik legfontosabb kelléke (1–4. tanóra) egy üres családfaára, amely a feladatnál minden tanuló rendelkezésre áll. A pedagógus a következő segédletet kapja, amely lehetőséget nyújt az órára történő közvetlen felkészüléshez.

A modul szereplői számára a következő források biztosítását javasoljuk:

Bevezetésként az alábbi honlapokat ajánljuk:

- <http://tarsadalomtortenet.lap.hu/>
- <http://tortenelem.lap.hu/>
- <http://www.mult-kor.hu/>
- <http://www.tortenelemtanitas.hu>

Itt a további tájékozódáshoz számos link áll a rendelkezésünkre.

A népszerű történelmi szaklapok közül a legkönnyebben az alábbiakhoz férhetünk hozzá:

- História,
- Rubikon,
- Múlt-kor.

Gazdag képanyaggal ellátott **kézikönyvek** közül ma már könyvtárnyi áll rendelkezésre. A legcélszerűbb a kiadók honlapjának böngészése, mert e sok esetben nem olcsó kiadványok nem jutnak el számos könyvesboltba vagy könyvkereskedésbe. (A kiadótól közvetlenül megrendelt köteteket sokszor jelentős kedvezménnyel lehet megszerezni.)

A tanulók „azonnali” kérdéseire **lexikonok** segítségével tudunk válaszolni. Az interneten a wikipédia mellett speciális oldalak (<http://lexikon.lap.hu>) és keresők is rendelkezésünkre állnak.

Néhány esetben **online lexikonok** is segíthetik munkánkat, mint pl. a Magyar Elektronikus Könyvtárban elérhető *Magyar Életrajzi Lexikon* (<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>), azonban az online lexikonok egy része erős kritikával vehető csak igénybe (pl. a Pallas Lexikon szintén a MEK felületén).

A **hely(történet)i irodalom** gazdag anyagot kínál a program számára. A nehézséget a hozzáférés jelenti, mert a kézikönyvek, adattárak általában csekély példányszámban jelennek meg, s az esetek többségében a könyvtárakban „kézikönyvként”, helyben olvasva állnak rendelkezésre.

Az interneten: <http://helytortenet.lap.hu/>. A 20. század hazai történetéhez alapvető kiindulási pont: <http://www.rev.hu>

A pedagógusok számára rendelkezésre állnak háttéranyagként a 20. század történelmét bemutató *tankönyvek* is többek között: Mayer József: *Történelem IV.* (e-alapú szöveg, az egyes fejezetekhez ajánló szakirodalmi támogatás is csatlakozik. Ezt a kötetet különösen a nem történelem szakosoknak ajánljuk olvasásra!)

Általános kislexikon (Lehetőség szerint minél újabb kiadás álljon rendelkezésre. Ezt a munkát abban a teremben kell elhelyezni, ahol a modul anyagainak feldolgozása zajlik.)

Szaklexikonok (Ebben az esetben az a javaslatunk, hogy az intézmény könyvtárának állományát tekintsük át és használjuk a rendelkezésre álló anyagot.)

A tanulókat jó, ha segítik az alábbi kiadványok:

- Helyesírási tanácsadó,
- Idegen szavak és kifejezések szótára,
- Értelmező szótár.

VÁLTOZATOK

Nem véletlen, hogy a program minimalizált követelményeket fogalmaz meg. Ennek két oka van: egyrészt a tanulók valóságos helyzetének az ismerete, másrészt, pedig az a bizonytalanság, amely a tanítás infrastruktúráját érinti. Arra törekedtünk, hogy a prog-

ram azok számára is kezelhető legyen, akik vagy nem rendelkeznek eszközökkel, vagy nem tudnak/akarnak ilyeneket használni.

Az itt leírtak alapvetően hagyományos iskolai és osztálytermi feltételekre készültek. Ezt minden olyan esetben lehet alkalmazni, amikor sem a tanulók, sem pedig a pedagógusok esetében nem áll rendelkezésre olyan támogató háttér vagy kompetencia, amely lehetővé tenné a számítógépek (internet) alkalmazását.

A változatok tartalmi és módszertani tekintetben sokfélék lehetnek. Ez a programot vezető pedagógus(ok) ambíciójától, módszertani felkészültségétől, szakmai tudásától függ. Ezekre külön javaslatot nem készítünk. A program alapvetően más dimenzióját az képezi, ha az itt elmondottakhoz erőteljes digitális eszközhasználat (és -kultúra) kapcsolható. A program ezáltal tartalmilag, esztétikailag és módszertanilag is gazdagabbá, látványosabbá tehető.

Az alábbiakban az egyes foglalkozásokhoz kapcsolódóan néhány javaslatot fogalmazunk meg azok számára, akik ezt a megoldást részesítenék előnyben.

1. részmodul, 1. foglalkozás: A tudás az utcán hever!

A részmodul céljai nem változnak.

A cél a település nevezetességeinek a feltárása, azonosítása, összegyűjtése.

Itt a foglalkozást akár teljes egészében is a szaktanteremre építve tervezhetjük.

- A település honlapjának a tanulmányozása, elemzése (itt szinte minden információ készen áll a tanulók számára).
- Települési webkamerák felvételeinek az igénybevétele, hasznosítása.
- A település honlapján található szövegek válogatása, szerkesztése.

Az egyik legfontosabb célkitűzés a jól hasznosítható ún. keresőkérdések módszertanának az elsajátíttatása (Google, Yahoo stb. keresők magyar változatának használata).

2. részmodul, 1. foglalkozás: Lakóhely és család

A családfakészítés módszerét példák alapján értik meg a tanulók. Ehhez a keresőprogramok segítségével vizuális megoldásokkal adhatunk számukra segítséget. Pl. az Árpád-ház leszármazási táblája.

Cél a családi kapcsolatok azonosítása.

2. részmodul, 4–5. foglalkozás: A kiállítás

Reklámanyag-készítés a kiállításához

Plakáttervezés számítógép segítségével, ehhez a keresőprogramok segítségével kaphatnak a tanulók mintákat, ötleteket.

Prezentáció ppt-program támogatásával

Ebben az esetben a rendelkezésre álló idő egy részét a program nyújtotta lehetőségek kiaknázásának szentelhetjük.

3. részmodul, 5–6. foglalkozás: Az útleírásokról

Irodalmi vagy más jellegű szövegek keresése elektronikus könyvtárakban

A cél ebben az esetben az, hogy a tanulók számára betekintést nyújtsunk az e-alapú könyv- (szöveg-) kínálat feltárására.

Pl. MATARKA (magyar folyóiratok keresőrendszere) <http://www.matarka.hu> vagy a Szabó Ervin Könyvtár digitális gyűjteménye: <http://www.fszek.hu>, illetve az Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár <http://mek.oszk.hu>.

A rendelkezésre álló idő egy részében az elektronikus-könyv-(szöveg)gyűjtés módszertanához adhatunk útmutatót.

A módszerek vegyes alkalmazása

Abban az esetben, ha a tanulók egy része használható digitális kultúrával rendelkezik, akkor a feladatok, a célkitűzések differenciálása kulcskérdéssé válik. A legfontosabb cél ebben az esetben az, hogy a számítógépet használni tudó tanulók nyújtsanak támogatást társaik számára annak érdekében, hogy azok is eljuthassanak a felhasználói tudás kezdeti szintjére.

A tanulók értékelését óránként (programelemenként) végezzük el. A leírásban erre minden esetben igyekeztünk felhívni a figyelmet. Alapvetően fontosnak tartjuk azt, hogy az értékelés két irányból történjen meg.

ÉRTÉKELÉS

A **tanulói önértékelés** minden esetben a tanuló által létrehozott produktumokhoz kapcsolódik. Ennek a gyakorlatba ültetése sémák alapján történik, amelyek az alkalmazását idővel a tanulók elsajátítják. Az értékelés szempontjait azért kell ebben a formá-

ban egyértelművé tenni, mert azok a tanulók számára nem nyilvánvalóak, ráadásul többségük eddigi pályafutása során csak külső értékelésben részesült. Az elmondottak alapozhatják meg azt is, amikor az osztály (csoport) értékeli önmagát.

A **külső értékelést** fontos elvégeztetni a tanulókkal. Lényeges, hogy tudjanak véleményt mondani társaik tevékenységéről, a létrehozott produktumokról. A formát érdemes változtatni. Lehet, hogy erre csak szóban kerül sor, de arra is lehetőséget kell adni, hogy mindez (ti. az eredmény, a teljesítmény) a nyilvánosság számára huzamosabb ideig megmutatkozhasson. Ilyen lehetőség lehet pl. az, amikor a produktumot kiállítjuk (feltesszük az iskola honlapjára, elérhetővé, megtekinthetővé stb. tesszük).

A **pedagógus által nyújtott szóbeli értékelés** célja minden esetben fejlesztő hatású legyen. Tekintve, hogy itt nincsenek osztályzatok, az alapvető cél nem lehet más, mint a tanórai tanulói részvétel (lojalitás, az iskolai keretek elfogadtatása) és a közösségi tevékenységbe történő bekapcsolódás biztosítása. Minden tanulói tevékenységet és produktumot minő-

sítsünk! Ez elsősorban (figyelembe véve a realitásokat) szóban valósul meg. Érdemes az értékelést egy-egy részmodul befejezéseként formalizáltabb módon is (értékelő lappal, írásban) megoldani, de minden esetben úgy, hogy a megoldáshoz szerezzük meg a tanulók támogatását.

Pl. **A hét tanulója** típusú értékelés esetében a táblára a tanuló fotója és az általa létrehozott produktum (leírása, képe stb.) kerülhet.

Lehetséges vizuálisan jól nyomon követhető **értékelési pontrendszert** kialakítani, annak minden veszélyével együtt. Érdemes olyan megoldásokon gondolkodni, mint amilyenekkel a tanulók munkába állásukat követően a munkahelyeken találkozhatnak.

A tanulói teljesítmény értékelésében szerepet kell szánni (amennyiben ez a lehetőség rendelkezésre áll) a **szülőknek**. Ennek legjobb formáját az jelentheti, ha az egyes programokban a szülőknek is szerepet szánunk, mert ezekben az esetekben közvetlen benyomásokat szerezhetnek gyermekükről.

ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZAT A MODULBA TARTOZÓ RÉSZMODULOKRÓL, ILLETVE AZ AZOKHOZ KAPCSOLÓDÓ MELLÉKLETEKRŐL

	A részmodul címe	A részmodul óraszám	A részmodulhoz tartozó segédletek
1. részmodul	Idegenvezetők	4	1. melléklet: Ismerkedés a történelem forrásaival
2. részmodul	Az iskolába vezető út kiinduló pontja: az otthon és a család	8	1. melléklet: A családfa elkészítése
3. részmodul	Az iskolába vezető út	8	1. melléklet: Az iskolába vezető út
	Javaslat horizontális feldolgozásra	(Választott témánként 4-4 óra)	1. melléklet: Híres emberek 2. melléklet: Egy rövid életrajz 3. melléklet: Egy település – egy híres ember

1. RÉSZMODUL

IDEGENVEZETŐK

AJÁNLOTT FELDOLGOZÁSI MÓD

Az *Idegenvezetők* címet viselő részmodul a tanulók széles értelemben vett „hozott tudására” épít. Ezeket kell a program során azonosítani, felhasználni és a tanulókkal közösen megalkotott tananyagba integrálni. **Ebből következik, hogy ebben a részmodulban nincs előre rögzített tartalom, csak olyan keretek, amelyeket – és ez talán a leghangsúlyosabb elem ebben a szakaszban – a pedagógus és a tanulók együtt alakítanak ki.** Ez kell hogy biztosítsa a tanulók elköteleződését a program iránt és annak az igazolását, hogy itt másról van szó, mint azokban az iskolákban (és tanévekben), amelyet maguk mögött hagytak.

Az alább következő tartalmak nem követik a különféle kerettantervek ajánlásait. A programot irányító pedagógus innovativitása a siker kulcsa.

KIEMELTEN FEJLESZTENDŐ KOMPETENCIÁK

- A5. Vizuális, képi kommunikáció
- B2. A tanulásról alkotott elképzelések
- B4. Tanulási források keresése
- B5. Tanulási források feldolgozása
- C2. Másokkal történő pozitív és eredményes interakció

IDŐIGÉNY

- 4 tanítási óra

1. FOGLALKOZÁS

ráhangolódás

A tudás az utcán hever!

Erre a programelemre akkor kerülhet sor, ha az osztály (csoport, tagjai) már legalább egy hete iskolába jár. Ez feltételezi, hogy a modult ne a hagyományos órarendbe állítva szervezzük meg, hanem tömbösítve.

A ráhangoló szakasz célja, hogy a tanulók felismerjék, hogy a téma, amelyet fel kell majd dolgozniuk, valóban az utcán hever. Ezért ennek a felkutatására sétát teszünk a településen. A **konkrét cél** a tanulók által bejárt tér kulturális és történelmi/társadalmi elemeinek azonosítása, összegyűjtése és későbbi megjelenítése.

Eszközök

- A település térképe (esetleg turisták számára készült információs füzet) és/vagy
- A tanulók által készített térkép

A séta megtervezése

- A település nevezetességeinek összegyűjtése
- Az útvonal konkrét megtervezése (lehetőség több útvonal is, különösen abban az esetben, ha a foglalkozáson két pedagógus van jelen)
- Az útvonal térképének a megrajzolása, a látnivalók azonosítása (variációk kitalálása a tanulókkal együtt) döntés az útvonalról.

A foglalkozás produktumai

- Útvonaltervek
- A feldolgozni kívánt témák, látnivalók listája (Mit néznek meg? – útvonalak vázlata, térképek stb.)

Alkalmazott módszerek

- Ötletbörze tanári irányítással a település kulturális (és más jellegű) értékeiről
- A tervek és listák alapján tanulói csoportok/párok kijelölése/választása
- Az egyes listák alapján vita az útvonaltervek véglegesítéséről – tanári irányítással

 Portfólió

A modul kétféle portfóliót feltételez: az egyik az osztály/csoport anyagait, a másik a tanuló egyéni produktumait gyűjti össze. *A tudás az utcán hever!* témát feldolgozó óra esetében az osztály portfóliójába kerülnek az útvonal- és látnivalótervek.

2. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

Azért mi is tudunk valamit!

A második foglalkozáson a tanulók előzetes (hozott) tudásának a feltérképezésre kerül sor. Ez két elem-ből áll:

- az útvonaltervekbe kerülő látnivalók kapcsán egyrészt az iskolai tudást, másrészt pedig
- az informális tudást azonosíthatjuk.

Eszközök

Tanulónként 1-1 szótárfüzet

1. AZ ELŐZETES TUDÁS AZONOSÍTÁSA – TANULÓI TELEPÜLÉSSZÓTÁR KÉSZÍTÉSE

- A szócikkek meghatározása az útvonaltervek segítségével
- **Szócikk: szobrok** (domborművek, emlékművek). Pl. Mit tudtok a település főterén álló szoborról? (Kit ábrázol? Ki alkotta? Mikor készítették? Milyen történelmi eseményhez kapcsolható?)
- **Szócikk: érdekes utcanevek**. Pl. Mit tudtok a név eredetéről?
- Alapvető információk keresése lexikonban, kézikönyvekben

2. EGYÉNI MUNKA

A megszerzett alapvető információ rögzítése a tanuló saját településszótárában.

Pl. a szócikk elvárható elemei Petőfi Sándor szobra kapcsán: évszámok, a szabadságharc költője, a szobor készítőjének neve.

A foglalkozás produktumai

Tanulónként 1-2 szócikk megfogalmazása

Alkalmazott módszerek

- Tudásforrás-felhasználás egyénenként vagy párokban
- Egyéni feladat: a szócikkek elkészítése

Értékelés

Az egyes szócikkek minőségének megítélése.

 Portfólió

A tanulói településszótár bekerül a tanuló személyes portfóliójába.

3. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

A séta

A sétát vezető pedagógusnak a tanulói tervek alapján kell felkészülnie a programra. A cél az, hogy a rendelkezésére álló információk alapján irányítani tudja a tanulók munkáját. A séta során két-három nevezetességet szemléljünk meg, és gyűjtsünk a helyszínen információkat!

Célszerű a tanulók számára a feldolgozáshoz szempontokat adni (szövegek gyűjtése, lemásolása, egyéni benyomások rögzítése, esetleg rajzolása).

Lehetőség szerint készítsenek a tanulók fényképeket.

Az adott nevezetességet egyéb szempontból közelítsék meg (stílusjegyek, környezetbe illeszkedés, állapot stb.).

Az információgyűjtés egyénileg/párosan, kisebb csoportokban is történhet.

Eszközök

- Digitális fényképezőgép
- Számítógép és színes nyomtató

A foglalkozás produktumai

Fényképek és a helyszínen gyűjtött adatok a felkeresett objektumokról

Alkalmazott módszerek

Egyéni és csoportos helyszíni információgyűjtés

Értékelés

Milyen minőségűek a felvételek? Mennyire gazdag a tanulók által összegyűjtött információs anyag?

Portfólió

A fényképek részben a tanulói, részben az osztály portfóliójába kerülnek.

4. FOGLALKOZÁS

alkalmazás

Szótárszerkesztők

A foglalkozás célja az, hogy a már korábban elkezdett vagy újonnan létrehozott szócikkeket véglegesítse, és beillessze a tanulók szótárába. A feladatnak két része van:

- az osztályteremben található lexikon (témára vonatkozó) szócikkének az elemzése (terjedelem, a közölt információk azonosítása, illusztrációk szerepe, jellege stb.) – tanári irányítással végzett feladat;
- a tapasztalatok alapján a véglegesített szócikkek elkészítése (egyéni vagy páros/csoportmunkában, egymást segítve).

Elvárható tanulói teljesítmény

Néhány mondatos pontos leírás: pl. Petőfi Sándor (1823–1849) a szabadságharc költője. A tér közepén álló szobrot X. Y. (évszám) készítette ...-ban/-ben. Illusztráció: a tanulók által készített fénykép a szoborról.

Tanulói értékelés az objektum fontosságáról, jelentőségéről (pl. egytől ötig csillaggal jelzi a szócikket mint olyan látnivalót, amit az ideérkezőnek nem szabad kihagynia a városnézés során).

A szócikk készítésénél előnyt jelent a számítógéphasználat (kép és szöveg szerkesztése).

Eszközök

- Digitális fényképezőgép
- Számítógép és nyomtató

A foglalkozás produktumai

Véglegesített szócikkek (szöveg + illusztráció)

Alkalmazott módszerek

Egyéni és páros/csoportos szövegalkotás, szövegszerkesztés, illusztrációkészítés

ÉRTÉKELÉS

Az egyes szócikkek összehasonlítása tartalom és stílus szempontjából.

Hasznos, ha a részmodul kapcsán sor kerül a tanulók produktumainak szöveges értékelésére és a tanulók önértékelésére is szóban vagy írásban. Mindkét változatban érdemes felhasználni a megfelelő kompetenciakártyákat.

A RÉSZMODULHOZ ILLESZKEDŐ FEJLESZTŐ FELADATOK – AJÁNLÁS

A feladatok forrása a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében készült Fejlesztő feladatok 1., illetve 2. kötetének feladatai. (*Fejlesztő feladatok 1–2. Feladatgyűjtemény és tanári útmutató.* Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006, illetve 2007. A kiadvány elérhető a www.szakma.hu oldalon a Letölthető anyagok menüpontban.)

- Fejlesztő feladatok 2. – Társadalomismeret: 6., 7.

1. MELLÉKLET

ISMERKEDÉS A TÖRTÉNELEM FORRÁSAIVAL

A történelemről való tudást többnyire az iskolához és az iskolákban használatos könyvekhez kötik. Úgy gondoljuk, hogy ezek rejtik magukban mindazokat az ismereteket, amelyekről nekünk tudnunk kell. A történelemről, a történelmi tudásról ezért többnyire nincsenek jó emlékei a tanulóknak. Évszámok sokaságának memorizálása és felmondása, nehezen, és sokszor csak a „sorszámok” alapján megjegyezhető uralkodók alakjainak homályos körvonalai sokszor vették el kedvüket attól, hogy érdeklődéssel közelítsék meg ezt a műveltségterületet, ezt a tantárgyat. Pedig, ha jól utána gondolunk, már akkor is sokat tudtak a történelemről, mielőtt beléptek volna az iskolába. Ezért foglalkozunk a családdal, amelyben tanulóink többsége él. A családnak is van „történelme”, amelyet jól ismerhetnek, de az is elképzelhető, hogy nagyon keveset tudnak róla. Gondoljuk végig, milyen lehetőségeink vannak ezeknek a történeteknek a megismertetésére!

Szüleik, rokonaik, ismerőseik mesélhetnek a régebbi időkről. Itt a történelem a szóbeliség szintjén jelenik meg számukra. A szóbeli forrásokkal persze lehetnek gondok: az eseményeket mindenki **másképpen látta, másképpen élte meg**, ezért természetes, hogy **másképpen meséli el**. Noha nehéz az egymásnak sokszor ellentmondó történetek között kibogozni az igazságot, az így nyert információk mégis értékesek. Meg kell arról győződni – ha erre van lehetőség –, hogy milyen tények állnak az egyes állítások mögött! Ezt a tevékenységet nevezi a történettudomány forráskritikának. Napjainkban a szóbeliségre (is) épülő történelmi tudás (idegen kifejezéssel **oral history**) jelentősen felértékelődött.

A család története beleágyazódik a kort meghatározó történelmi eseményekbe. Jellegzetes példa erre az 1956-os forradalom, melynek eseményei és azok értékelése szinte mindig vitát vált ki akár családon belül is, attól függően, hogy az egyes személyek a „barikád melyik oldalán álltak”. A család saját erre

vonatkozó történelmi emlékei és az események makrotörténelmi leírásai nem biztos, hogy egybeesnek! Az ilyen és ehhez kapcsolatos történetek érdekesek lehetnek a tanulók számára.

A családjuk történelméről másképpen is szerezhetnek információt. Minden tárgy, amely a család birtokában van, a család történetének egy-egy szeletét jelenti. A történészek, minél régebbi korszakokról van szó, egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a **tárgyi emlékeknek**.

A ház, amelyben laknak, a bútorok, amelyeket használnak, a család történetéhez kapcsolódnak és sok információt tartalmazhatnak. Ugyanez vonatkozik a személyes tárgyakra is.

A források harmadik csoportját a fennmaradt levelek, naplók, háztartási könyvek, naptárak, és más különféle típusú feljegyzések képezik. Ezeket szokták a történészek **írott forrásoknak** nevezni. Lehet, hogy a tanulók családjai közül néhányban ilyenekkel is rendelkeznek.

2. RÉSZMODUL

AZ ISKOLÁBA VEZETŐ ÚT KIINDULÓPONTJA: AZ OTTHON ÉS A CSALÁD

AJÁNLOTT FELDOLGOZÁSI MÓD

A részmodul célja azoknak a társadalmi és kulturális jellemzőknek az azonosítása és feltárása, amelyek a tanulók családját jellemzi. Ez a programelem lehetőséget kínál arra, hogy térben és időben a tanulók áttekinthessék a közelmúlt és a jelen történelmének, valamint társadalmi változásainak legfontosabb eseményeit, a legjellemzőbb folyamatokat. Továbbra sincs kötött tananyag, mert ez a pedagógus és a tanulók közös feltáró, gyűjtőmunkájának lesz a hozadéka. Ebben a szakaszban jó alkalom, lehetőség kínálkozik a családok, a szülők aktivitására is számítani.

KIEMELTEN FEJLESZTENDŐ KOMPETENCIÁK

- A2. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása
- B3. A tanulási folyamat tervezése és szervezése
- B5. Tanulási források feldolgozása

IDŐIGÉNY

- 8 tanítási óra

1. FOGLALKOZÁS

ráhangolódás

Lakóhely és család

A foglalkozás célja a családfakészítés módszerének az elsajátítása. **Elsőként** a családfa rajzát a pedagógus az *1. mellékletben* található (vagy másfajta) segédlet (**A családfa elkészítése**) alapján mutatja be a tanulók számára. A cél az egyes szintek (generációk, rokonság) kapcsolódásának a megértése és az idődimenziók érzékeltetése. Empátiával, türelemmel szükséges kezelni azoknak a tanulóknak a részvételét e téma feldolgozásában, akik számára kényes téma a család, illetve a családfakészítés. Előfordulhat, hogy számukra más tevékenységre kell lehetőséget adni.

A **második lépés** az üres séma kitöltetése. A tanulók többsége nem tudja ezt a feladatot tökéletesen végrehajtani, ezért befejezését otthon, a szülők támogatásával kell elvégezni.

A szótárba bekerül a **családfa** kifejezés, amelynek a jelentését a rendelkezésre álló kézikönyvek segítségével lehet tisztázni.

A családfa készítéséhez érdemes minél több szempontot megadni (születés, halál dátumai, foglalkozás, iskolázottság stb.).

Eszközök

- Ehhez a feladathoz külön eszköz nem szükséges. Az ábrát a táblára krétával rajzolhatjuk fel.
- A tanulók számára üres, legalább A/3-as méretű papírlapot biztosítunk, amelyre az útmutatás alapján rajzolhatják fel a sémát.
- A végleges változat a szótárfüzet megfelelő szócikkéhez kerül.

A foglalkozás produktumai

Minden tanuló rendelkezni fog egy-egy sémával, amelynek a kitöltését otthon fejezi be. A sémát a szótár megfelelő szócikkéhez illeszti.

Alkalmazott módszerek

- Tanári magyarázat a családfa bemutatásakor (fogalmak, szintek, kapcsolatok)
- Egyéni feladat a séma kitöltésekor

 Portfólió

A kitöltött családfa bekerül a tanulói portfólióba. Ha valaki nem készített családfát, akkor az általa végzett feladat, tevékenység produktuma kerülhet a portfólióba.

2. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

Hálózatok a társadalomban

A foglalkozás célja az elkészült családfarajzok bemutatása. **Elsőként** a tanulók számára erre előszóban előadott „kiselőadás” formájában lehetőséget kell biztosítani.

A **második feladat** az elkészült családfák összehasonlítása. Néhány szempont az értékeléshez: szintek száma, azonosított személyek száma, adatgazdagság. A foglalkozás célja annak az érzékeltetése, hogy a társadalom az egyes családokból összeálló rokoni hálózatokból szerveződik. Az elkészült családfák rajzai az osztályterem falára kerülhetnek.

Eszközök

Üres felület a tanulók számára, ahol a családfarajzokat bemutatják.

A foglalkozás produktumai

Az A/3-as lapokon elkészített családfarajzok. (Ezek fénymásolással kicsinyített változatai kerülhetnek a szótárfüzetbe!)

Alkalmazott módszerek

- Egyéni szóbeli beszámolók
- Az elkészült produktumok összevetése megadott szempontok alapján

Értékelés

A tanulók önértékelése saját családfarajzaikról. Közös értékelés az elkészült munkákról, az előzetesen megbeszélt értékelési szempontok figyelembevételével.

 Portfólió

Az elkészült családfarajzok kicsinyített fénymásolatai kerülnek be a tanulói portfóliókba.

3. FOGLALKOZÁS*ráhangelődés***A családban használatos tárgyról – időben és térben**

A foglalkozás feladata, hogy a családban található régi tárgyakat a tanulók összegyűjtsék, majd ezt követően a régi tárgyakból kiállítást hozzanak létre.

Első feladatként a pedagógus régi tárgyak képeit mutatja meg a tanulóknak. Ezeket a tárgyakat kell azonosítani, funkciójukat meghatározni. Célszerű a hétköznapi használatos tárgyak képét megmutatni. Néhány példa: kézi kávédaráló, sziták, mozsártörő, faszénvasaló, bakelitlemezek, lemezjátszó stb.

A **második feladat** a tárgyak azonosítása a kézikönyvekben. Minden esetben fontos az idődimenzió érzékeltetése. (Mikor használhatták? Használják-e még ma is?) A feladatot verseny formájában is megszervezhetjük. Pl. Ki ismer fel több tárgyat?

A **következő feladat** az egyes tárgyak „időbeliségének” megállapítása, a tárgyak kronológiájának elkészítése. Ez a rész már a kiállítás előkészítését is szolgálhatja.

Az **otthoni feladat** régi tárgyak gyűjtése lesz. Amennyiben nincs mód arra, hogy a tárgy az osztályba kerülhessen, célszerű fényképet készíteni róla.

Eszközök

- Régi tárgyakat ábrázoló képek
- Életmódról, tárgyról szóló kézikönyvek

A foglalkozás produktumai

Új ismeretek megszerzése korábban nem ismert tárgyról, azok használatáról

Alkalmazott módszerek

- Tanári magyarázat a tárgyról (idő, funkció, használat)
- Gyűjtőmunka a kézikönyvekben – páros/csoportos tevékenység
- Verseny a párok vagy csoportok között

Értékelés

A verseny eredményének közös értékelése.

4–5. FOGLALKOZÁS*alkalmazás***A kiállítás létrehozása**

A dupla foglalkozás célja a tanulók által gyűjtött tárgyak bemutatását szolgáló kiállítás megtervezése és létrehozása.

Az **első feladat** a kiállítás feltételrendszerének megteremtése, a kiállítás megtervezése az osztályteremben (sarokban, a padok átrendezésével stb.).

A **második feladat** annak az eldöntése, hogy melyek lesznek azok a tanulók által gyűjtött tárgyak (fényképek), amelyek bemutatásra kerülnek. Ebben a szakaszban érdemes a kiállítás forgatókönyvét érintő kérdéseket is megvitatni, megtervezni (kronológia, tematika stb.).

A **harmadik feladat** a kiállítás és a kiállításra kerülő tárgyak ismertetését tartalmazó szövegek elkészítése.

A **negyedik szakasz** a kiállítás fizikai, térbeli megvalósítása.

Az **utolsó szakaszban** megtervezhetjük a kiállítás kommunikációja (reklám, szóróanyag stb.).

Eszközök

- Padok, asztalok
- Papír
- Dekorációs anyag
- Rajz-, vágó- és ragasztóeszközök

A foglalkozás produktumai

Az óra produktuma maga a kiállítás, amely a következő résztermékeket tartalmazza:

- a kiállítás terve,
- a kiállítás szakmai anyagai,
- a fizikai tér megteremtése,
- reklámanyag.

Alkalmazott módszerek

Ez az első olyan feladat, ahol a közösség egészének együttes szerepvállalására van szükség. Érdemes csoportokat (párokat) kijelölni az egyes feladatokra, és a feladatokat részletesen meghatározni. A feladat lehetőséget kínál a projekt módszer alkalmazására, amelynek produktuma maga a kiállítás.

Néhány javaslat:

- a tér kialakításnak felelősei,
- a kiállítás tárgyaira vonatkozó szakmai tartalom létrehozásáért felelős csoport,
- a reklámanyagot készítők.

Értékelés

Az értékelés ebben az esetben nem más, mint a tanulók által elfogadott forgatókönyv (a terem berendezése, a tárgyak elhelyezése, szakmai anyagok biztosítása) áttekintése és a szükséges korrekciók elvégzése.

Portfólió

A kiállítás terve, az elkészült szakmai anyagok és a reklámanyag az osztály/csoport portfóliójába kerül. Szempontokkal érdemes támogatni a tanulókat abban, hogy mely produktumaik miért kerüljenek be az egyéni portfóliójukba.

6. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

A kiállítás megnyitásának előkészítése

A foglalkozás célja az, hogy az osztály (csoport) felkészüljön a kiállítás megnyitására, illetve a látogatók fogadásra.

Az **első feladat** a szerepek meghatározása és kiosztása. (Ebben az esetben érdemes a tanulók valóságos múzeumi élményeire támaszkodni.) Pl. Ki legyen/Kik legyenek:

- a kiállítást megnyitó személy (cél, tartalom),
- a teremőrök,
- az idegenvezetők?

A **második feladat** az egyes szerepek tartalmi elemeinek kidolgozása:

- a megnyitó szöveg megírása,
- az idegenvezetők tudásbázisának biztosítása (ezt a feladatot érdemes tematikusan szervezni és több tanuló számára lehetőséget biztosítani),
- a teremőrök feladatának pontosítása.

A **harmadik feladat** a vendégkönyv biztosítása és a felelős kijelölése.

Eszközök

- Papír
- Írószer
- Nagyalakú füzet

A foglalkozás produktumai

A kiállítást megnyitó szöveg, az idegenvezetők tudásbázisa, a tárgyak azonosításához, a látogatókkal történő ismertetéséhez szükséges anyagok (ez egyébként már rendelkezésre áll, itt csak pontosításra van szükség), a vendégkönyv.

Alkalmazott módszerek

Ebben a szakaszban a kiállítás megnyitásának a közvetlen előkészületei zajlanak. A cél az, hogy a tanulói csoportok (párok) együttműködése nyomán teremdjön meg a feltételrendszer. Ehhez az irányítást a pedagógus biztosítja.

Értékelés

Az értékelés alapját a berendezett kiállítás képezi. Ebben a szakaszban a tanulók azt a folyamatot értékelik, amelyben megteremtették a feltételrendszert (az egyes személyek részvétele, a produktumok minősége, a konfliktusok feloldása stb.).

7. FOGLALKOZÁS

alkalmazás

A kiállítás megnyitása

Az óra legfontosabb célja a kiállítás megnyitása és az érdeklődők fogadása, kalauzolása. Erre a feladatra a tanulók a korábbi órákon készültek fel.

Az olyan típusú értékelések helyett, hogy „Nekem azt mondták a barátaim, hogy nagyon tetszett nekik!” – valódi értékelő mondatokat várjunk el. A kiállításról szöveges és képes anyag is készíthető. Javaslat: az iskolai újságba és honlapra is kerülhetnek szövegek.

Végül a tanulók szótárát újabb szócikkekkel lehet gazdagítani (pl. a tárgyak leírásai, képei, a kiállítás története stb.).

A legfontosabb feladat itt annak az időpontnak a kijelölése, amely lehetőséget kínál az iskola más osztályaiban tanulók számára, hogy megtekintsék a kiállítás anyagát. Ehhez nélkülözhetetlen a pedagógusok együttműködésének biztosítása.

A kiállítás időtartama alatt a tanulók szerepüknek megfelelően vesznek részt.

Eszközök

- Szükség szerint csomagoló- és takarítóeszközök
- Digitális fényképezőgép
- Színes nyomtató

A foglalkozás produktumai

- A kiállításról készült papír- és e-alapú szövegek, fotók
- A tanulói szótár újabb szócikkei

Portfólió

- Az osztály/csoport portfóliójába kerülnek be a kiállításról készült fotók.

8. FOGLALKOZÁS

alkalmazás

A kiállítás értékelése

A foglalkozás célja kettős. Egyrészt sor kerül a kiállítás „lebontására”, másrészt, pedig a kiállítás értékelésére. Mind a két szakaszban a tanulók együttesen végzik a feladatokat.

Eszközök

- Nagyobb létszám esetén a hangosítás biztosítása
- Digitális fényképezőgép
- Színes nyomtató

A foglalkozás produktumai

- A kiállítóteremnek berendezett osztályterem (fotón rögzíthető)

Alkalmazott módszerek

A feladatokat a tanulók tanári irányítással oldják meg, a szükséges munkavédelmi előírások betartásával (különösen fontos ez a tárgyak mozgatása és a takarítás során).

Értékelés

Az alapkérdések megválaszolását követően (Sikeresnek ítélik-e vagy sem?, Szívesen csinálnának máskor is ilyet? stb.) érdemes a dokumentumokat és a „közhangulatot” elemezni (vendégkönyv, Mit mondanak rólunk? stb.). Végül sort kell keríteni minden egyes tanuló munkájának értékelésére. Ez részben önértékeléssel, részben pedig a közösség megítélése alapján történhet. Az értékeléseknél és az önértékeléseknél a beszélgetéseken túl célszerű alkalmazni a már más modulokban megismert önértékelő lapokat és hasznos támaszkodni a kompetenciakártyákra is.

A **kiállítás lebontását** megelőzően érdemes újabb fotókat készíteni. A kiállítás lebontásában a legfontosabb tennivaló a tárgyak „állagvédelme”, annak biztosítása, hogy azok sértetlenül kerüljenek vissza tulajdonosaikhoz.

A **kiállítás értékelése** a másik feladat, amely részben a vendégkönyv bejegyzéseire, a látogatók becsült számára, és „szubjektív” észlelésekre is épülhet.

Portfólió

Az osztály portfóliójába kerülnek a kiállítás dokumentumai a közös értékelést követően. A tanulói portfólióban a tanuló által létrehozott termékek (szövegek, képek stb.) és a tanulással kapcsolatos önértékelések kaphatnak helyet.

**A RÉSZMODULHOZ ILLESZKEDŐ
FEJLESZTŐ FELADATOK – AJÁNLÁS**

A feladatok forrása a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében készült Fejlesztő feladatok 1., illetve 2. kötetének feladatai. (*Fejlesztő feladatok 1–2. Feladatgyűjtemény és tanári útmutató.* Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006, illetve 2007. A kiadvány elérhető a www.szakma.hu oldalon a Letölthető anyagok menüpontban.)

- Fejlesztő feladatok 2. – Társadalomismeret: 23., 24., 25., 26., 30., 31., 33.

1. MELLÉKLET

A CSALÁDFA ELKÉSZÍTÉSE

A család történetének feltárásához elengedhetetlen a családfa megrajzolása. Valószínűleg az időben hozánk közelebb eső személyekről több, sokrétűbb ismeretekkel fogunk rendelkezni. Melyek lehetnek a legszükségesebb adatok?

- Születési és (esetleg) halálozási időpont
- Iskolai végzettség, foglalkozás
- Lakóhely
- A rokonság kapcsolatrendszerének felvázolása (családfarajz):
 1. szint: 1 fő
 2. szint: szülők 2 fő
 3. szint: nagyszülők 4 fő
 4. szint: dédszülők: 8 fő
 5. szint: ükszülők 16 fő

Második lépésként egy olyan feladatra keríthetünk sort, amelyben arra kérjük a tanulókat, hogy keressenek a magyar történelemből olyan eseményeket, amelyek szüleik, illetve nagyszüleik gyermekkorára esett! Itt egy táblázat segítségével többféle feladatot is elvégezhetünk!

Ha a második oszlop kitöltése nehézséget okoz, akkor ehhez nyújtsunk segítséget képekkel, hanganyaggal, korabeli újságokkal. Ez utóbbi dokumentumok kereséséhez segítséget meríthetünk az alábbi forrásokból: *Magyarok krónikája*, legutolsó kiadás: Helikon Kiadó, Bp. 2006, valamint Gyurgyák János: *Magyarország története képekben I–III.*, Osiris Kiadó, Bp., 2008.

A programhoz segítséget nyújt: <http://www.csaladfal.hu>

Személyek	Melyik évre esett a 18. születésnapja?	Mi történt az adott évben Magyarországon?
Apa		
Anya		
1. nagyszülő		
2. nagyszülő		
3. nagyszülő		
4. nagyszülő		

3. RÉSZMODUL

AZ ISKOLÁBA VEZETŐ ÚT

AJÁNLOTT FELDOLGOZÁSI MÓD

A modul következő részegysége az otthontól az iskoláig vezető úttal foglalkozik. A cél az, hogy létrehozzuk az osztály tanulóinak az iskolába vezető „útleírásait”, amelyek szinte valóságos „kulturális bedekkerként” funkcionálhatnak. Ezt az „útikönyvet” az osztály tagjai állítják össze, és ami abban található, az mind róluk (és persze iskolájukról) szól. Ennek az útikönyvnek a tartalmát a tanulók által összegyűjtött anyag képezi. Ehhez a tevékenységhez az első részmodulban már gyűjtöttek tapasztalatot a tanulók, most azoknak a tudatosabb és önállóbb alkalmazását kívánhatjuk meg tőlük.

Az iskolába vezető út maga az „élő történelem”.

A horizontális elemek alkalmazására itt számtalan lehetőségünk adódhat.

Néhány segédlet:

Ipartörténet: <http://www.acel.lap.hu/>

A nők szerepe a történelemben:

<http://www.altusoft.com/history>

Tudománytörténet:

<http://www.tudomanytortenet.hu/>

Politikai pártok: <http://part.lap.hu/>

Híres emberek a 20. században:

<http://hiresmagyar.lap.hu/>

KIEMELTEN FEJLESZTENDŐ KOMPETENCIÁK

- A5. Vizuális, képi kommunikáció
- B4. Tanulási források keresése
- B5. Tanulási források feldolgozása
- B8. A tanulási folyamat értékelése

IDŐIGÉNY

- 8 tanítási óra

1. FOGLALKOZÁS

ráhangolódás

Hogyan írjunk útikönyvet?

A foglalkozás feladata a tanulói útvonalak pontosítása. Ehhez megfelelő léptékű térképet használhatunk (település, megye).

Az **első feladat** az, hogy a település térképén azonosítsuk az iskola helyzetét.

A **második szakaszban** kerül sor a tanulói útvonalak bejelölésére (az eltérő léptékű térképek „szinkronizálására”). A tanulói útvonalak kialakítása lehetőséget nyújt a tervezésre.

Az elkészült térképet célszerű az osztályterem falán elhelyezni.

A **harmadik szakasz** annak a megtervezése, hogy mi kerüljön a tanulói „bedekkerbe”. Ezt a tanulókkal folytatott ötletbörzén tisztázzuk. (Javaslat: épületek, közlekedési eszközök, nevezetes utcák, terek, intézmények stb.)

A **negyedik szakaszban** rögzítjük azt a sémát, amelyet a tanulók használni fognak.

Eszközök

- Íróeszköz
- Térképek

A foglalkozás produktumai

- A tanulói útvonalakat tartalmazó térképek (és ezek összehangolt változata – léptékek!)
- A „bedekker” sablonja

Alkalmazott módszerek

- A pedagógus által irányított ötletbörze

Portfólió

Az osztály portfóliójába kerül a tanulói útvonalakat tartalmazó térkép.

2–3. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

Hogyan készül az útikönyv?

A projektnek ezt az elemét nem tantermi körülmények között valósítjuk meg. A cél az, hogy a tanulók egy konkrét példa alapján győződjenek meg arról, hogyan kell a feladatot megvalósítani.

Megoldási javaslat

Az első órában a csoport tagjai egy tanuló (de az is jó megoldás lehet, hogy a pedagógus) lakásánál találkoznak, és onnan indulnak el az iskolába. A cél az, hogy az útközben található objektumokról (házak, emléktáblák, közlekedési eszközök, utcanevek stb.) minél több információt gyűjtsenek össze oly módon, hogy ezeket később rögzíteni lehessen. Az információkat írásban vagy képként (fotókon) érdemes rögzíteni. A „mintaséta” anyagainak feldolgozására, rendszerezésére az iskolában kerül sor.

A módszertani segítségnyújtás során a tanulók számára érdemes az alábbi megoldásokra felhívni a figyelmet:

- fényképkészítés,
- leírás készítése az útvonal nevezetességeiről,
- kész anyagok (prospektus, helytörténeti kiadvány stb.) gyűjtése,
- interjúkészítés, szóbeli informálódás.

A séta során az arányokat szem előtt kell tartani. Egy-egy tanuló esetében 3-4 elemből álló produktum már elfogadhatónak számít!

Eszközök

- Íróeszköz
- Papír
- Digitális fényképezőgép
- Diktafon (az interjú készítéséhez)

A foglalkozás produktumai

Egy tanulói útvonalhoz tartozó kulturális elemek dokumentálása

Alkalmazott módszerek

- Útikönyvszerkesztés megbeszélése
- Interjútechnika
- Fotódokumentálás módszereinek megvitatása, gyakorlása

Értékelés

A gyűjtés során alkalmazott módszerek értékelése, megvitatása.

Portfólió

Az elkészült fotók, összegyűjtött helytörténeti kiadványok, az út leírása az osztály/csoport portfóliójába kerül.

4. FOGLALKOZÁS

alkalmazás

A módszertan elsajátítása

Az foglalkozás feladata, hogy a tanulók a séta során gyűjtött anyagokat rendszerezék, kommentárokkal lássák el, és elhelyezzék a térképen. A feladatot az osztály (csoport) tagjai közösen végzik el.

Az első szakaszban a térképen azonosítják az objektumok helyét, és ezt egyezményes jellel (zászlókkal, színes körökkel stb.) jelölik.

A második szakaszban rövid szöveges és képes ismeretést készítenek a megjelölt objektumokról.

Ennek a foglalkozásnak a végén kapják meg a tanulók azt a feladatot, hogy készítsék el saját útvonaluk úti-könyvét. Erre célszerű néhány napot biztosítani a számukra. Ez hangsúlyozottan egyéni feladat. Mindenképpen lehetőséget kell biztosítani menet közben a tanulók számára konzultációkra. A tanulók felkészítésének fontos állomása, hogy szempontokat kapjanak a prezentációjukhoz (idő, forma stb.).

Eszközök

- Papír és íróeszközök
- Dekorációs eszközök
- Színes papírok

A foglalkozás produktumai

Egyetlen útvonal kulturális objektumainak az elhelyezése a térképen szöveges és képes kommentárokkal.

Alkalmazott módszerek

A korábban már megszokott egyéni és csoportos (páros) munka, tanári konzultáció az egyéni munka előkészítésére és támogatására.

Értékelés

Az értékelés alapját az a módszer képezi, amelyet az információk gyűjtése és feldolgozása során alkalmaztak az osztály/csoport tagjai. Milyen a térkép pontossága, részletessége, az ismertető szöveg és a képek megfelelősége? Az értékelés szempontjainak megfogalmazásánál érdemes figyelembe venni a kompetenciakártyáknál megjelenő kritériumokat, tartalmakat.

 Portfólió

A közösen készített, jelöléseket tartalmazó térkép az objektumokat ismertető rövid leírás és a helyekről készült képek bekerülnek az osztály/csoport portfóliójába. Segíteni kell a tanulókat az egyéni portfóliójukba kerülő egyéni produktumok és önértékelések kiválasztásában is.

5–6. FOGLALKOZÁS*ráhangolódás***Kitérő 1. – Az útleírásokról**

Ennek a foglalkozásnak a jellege eltér az eddigiektől. A főszerepet a pedagógus kapja. Az a feladat, hogy bemutassa a tanulók számára, hogy az elmúlt századok során keletkezett útleírások milyen érdekességeket tartalmazhatnak. Ezért célszerű ezt az órát a könyvtárban megrendezni. Kétféle megoldás is elképzelhető. Az egyik esetben a pedagógus által kiválasztott szöveggel ismerkednek meg a tanulók, míg a másik esetben egy filmet néznek meg. Legjobb, ha mind a két változat sorra kerül.

Az **első esetben** a kiválasztott szövegrészletet a pedagógus sokszorosítja, és minden tanuló rendelkezésre bocsátja. A felolvasást követően megvitatják a hallottakat. (Néhány javaslat: Kolumbusz naplója, híres magyar utazók leírásai stb.) Fontos feladat az útleírás és az útikönyv műfaj szerepének bemutatása, a két műfaj különbségeinek érzékeltetése. A szövegekből megismert, megértett új információk összegzése. A **másik esetben** a tanulók filmet néznek meg, amelyet a pedagógus előre kiválaszt a számukra. A legfontosabb szempont a megbeszélést követően:

- Mit tanultunk a látottakból?
- Milyen ismeretekre tettünk szert?

Ez az alkalom lehetőséget kínál a könyvtárhasználat módszereinek a megismertetésére (katalógus, szabad polcok hasznossága stb.).

Ezt követően lehetőség nyílik versenyfeladatokra is. (Pl. könyvek keresése a könyvtári segédletek igénybevételével.)

Eszközök

- Iskolai könyvtár
- Tévé és DVD-lejátszó

A foglalkozás produktumai

Az útleírás mint műfaj megismerése (ennek rövid összefoglalása a tanulói szótárban jelenhet meg)

Alkalmazott módszerek

Irányított beszélgetés és vita, játék (pl. csoportok versenyeznek: ki tud több várost, épületet felsorolni a felolvasásban vagy látott filmben szereplők közül)

Értékelés

A tanulói könyvtárhasználattal kapcsolatos eredmények értékelése

7. FOGLALKOZÁS

elsajátítás

A tanulói útvonalak bemutatása

A foglalkozás célja a tanulók által elkészített anyagok bemutatása. Minden tanuló számára lehetőséget kell adni az általa készített anyagok bemutatására. Az egyes produktumok (leírások, képek) a megfelelő jelölésekkel a térképre kerülnek.

Eszközök

Ez a foglalkozás nem igényel külön eszközöket.

A foglalkozás produktumai

A tanulói útvonalak kulturális elemeit rögzítő leírások

Alkalmazott módszerek

Egyéni feladatok, önálló tanulói tevékenység

Értékelés

Az értékelés egyrészt a tanulók által létrehozott produktumokra vonatkozik. Ezt egyrészt önértékeléssel, másrészt a látottak/hallottak közös, tanulói összehasonlításával végezhetjük el. Külön értékelhetjük a tanulói prezentációkat is.

Portfólió

Minden tanulói produktum a tanulói portfólióba, a tanulói útvonalakat tartalmazó térkép pedig az osztály portfóliójába kerül. Segítsük a tanulókat a tanulásuk szempontjából számukra fontos teljesítmények kiválasztásában és értékelésében. A megfelelő kompetenciakártyák használatával elérhető, hogy a portfólióba kerülő anyagok és értékelések felhasználhatók lesznek az egyéni fejlődési tervek kialakításában is.

8. FOGLALKOZÁS

alkalmazás

Mit kaptunk az Időlifttől?

Ennek az órának az a célja, hogy a tanulók összegezhessék, mit tanultak az **Időlift** modulban, legyen szó elméleti vagy éppen gyakorlati tényezőkről.

Az **első feladat** a modul során történetek átgondolása, az események rekonstruálása. Nem könnyű a feladat, mert a tanulóknak 20 órányi (és ehhez sok nem iskolai körülmények között eltöltött) időtartam történéseit kell áttekinteniük.

Az egyik megoldás az lehet, hogy a tanulók számára egyéni értékelő lapot biztosítunk, amelynek az eredményeit a tanulók kitöltés után összegzik, pl. így:

Programelem	
Milyen feladatom volt ebben a részben?	
Milyen produktumot hoztam létre?	
Hogyan ítélem meg a munkám eredményét?	

De kérdezhetünk másképpen is, pl. így:

Kivel működtem együtt a legszívesebben az osztályból? Mi lehetett ennek az oka?	
Mi jelentette számomra a program során a legnagyobb élményt? Mi volt ennek az oka?	
Mikor éreztem magam a legrosszabbul? Miért?	
Mit csinálnék másképpen?	

Érdeemes az alábbiakat is megkérdezni:

Kitől kaptam a legtöbb segítséget a program során?	
Hogyan ítélem meg a programot vezető tanárral a kapcsolatot?	

A legfontosabb cél az, hogy a modulban résztvevők több nézőpont alkalmazásával értékeljék azt a tevékenységet, amelyet a program során nyújtottak.

Eszközök

Külön eszközigénye ennek az órának nincs.

A foglalkozás produktumai

- A tanulók által készített értékelő lapok
- A tanulói értékelések összegzései

Alkalmazott módszerek

- Egyéni munka
- Közös megbeszélés tanári irányítással

Portfólió

Az elkészült értékelő lapok a tanulók és az osztály portfóliójába kerülhetnek.

A RÉSZMODULHOZ ILLESZKEDŐ FEJLESZTŐ FELADATOK – AJÁNLÁS

A feladatok forrása a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében készült Fejlesztő feladatok 1., illetve 2. kötetének feladatai. (*Fejlesztő feladatok 1–2. Feladatgyűjtemény és tanári útmutató.* Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006, illetve 2007. A kiadvány elérhető a www.szakma.hu oldalon a Letölthető anyagok menüpontban.)

- Fejlesztő feladatok 2. – Társadalomismeret: 14., 15., 34.
- Fejlesztő feladatok 2. – Társadalomismeret: 5.

1. MELLÉKLET

AZ ISKOLÁBA VEZETŐ ÚT

Korábban utaltunk rá, izgalmas megoldás lenne, ha a pedagógus lakásától indulnának erre a felfedező útra a tanulók.

Ennek a módszertani támogatásnak az az előnye, hogy a programelem megvalósíthatóságát testközelbe hozza a pedagógusok számára. Így vagy hasonlóképpen lehet ezt megvalósítani olyan eszközökkel, amelyek a bizonyosan minden iskola számára rendelkezésre állnak!

E modul írója gyermekkorában Budapesten lakott a XI. kerületben. Az utca, ahol szüleimnek lakása állt, szinte közvetlenül a Duna mentén helyezkedett el, a Kruspér utcában. (Térképjelölés + képi rögzítés)

1. kép: Az iskola környékének térképe

2. kép: Részlet a Kruspér utcából

Ez a furcsa szó sokáig nem jelentett számomra semmit, míg idővel egy lexikonban rátaláltam arra az emberre, akik ezt a nevet viselte. Ezt olvastam róla:

Kruspér István (1818–1905) mérnök, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja. (A név rögzítése, később könyvtári és mint ebben az esetben, internetes gyűjtőtevékenység.)

3–4. kép: Kruspér István fiatalkori képe ... és az általa kifejlesztet „lejt mérő”

Mindennap, ahogy kiléptem a ház kapuján, az utca szemközti oldalán lévő ház falán található bronz emléktábla ötlött a szemembe, amely **Somlyó Zoltánnak** állított emléket. A felirat szerint Somlyó Zoltán a Nyugat folyóirat első nemzedékéhez tartozó költő volt. Mindez sokáig szinte nem jelentett semmit számomra, de később már szívesen olvastam a verseit és más irodalmi alkotásait. Különösen érdekes volt az, hogy a középiskola, ahová felvettek, **Kaffka Margit** nevét viselte, aki Somlyó kortársa volt, és írásai szintén a Nyugat című lapban jelentek meg. (Azóta is sajnálom, hogy középiskolás koromban nem akartam iskolám névadójáról többet megtudni.) A gimnáziumba gyalog jártam. A Kruspér utcából a **Budafoki útra** kellett kanyarodni, majd pedig a **Lágymányosi utcába**. A Budafoki útról tudtam, hogy a nevét onnan kaphatta, hogy Budafokra tartott.

Budafok Budapest egyik városrésze, mind a mai napig. Ez a név egy középkori falut jelzett, amely a török időkben elpusztult. A török háborúkat követően a terület a hadvezér **Savoyai Jenő** birtoka lett, s ezt a területet ő **Promontoriumnak** nevezte. A szó szőlővel beültetett hegyfokot jelent. Manapság is jelentősek a Budafoki Bornapok, s talán az sem véletlen, hogy ebben a kerületben található a szőlészeti és borászati szakiskola. A „fok” elnevezés több település nevében megtalálható, érdemes ezeknek utánanézni. A legközismertebb példa erre **Siófok**.

Egy lehetőség, hogy a tanulók nézzenek utána, hogy hol fordul elő először írásban ez a szó, és annak is, hogy mi a jelentése!

A Előfordulás: ...

B Jelentés: ...

Talányosabb volt a **Lágymányos** név, már csak azért is, mert a szóhoz nem tudtam semmiféle jelentést társítani. Később, amikor utánanéztem, már nem csodálkoztam ezen, mert a nyelvészek és történészek sem tudtak a jelentésre pontos magyarázattal szolgálni. Volt, aki úgy vélte, hogy a talaj minőségére vonatkozik az elnevezés, mert a Duna mellett az ártéri területen laza, süppedős, mocsaras rész alakult ki, de sokan egy ott élő német birtokos nevének az eltorzított formájából (Leutnant) vezetik le az elnevezést.

A Lágymányosi utca a Duna felé lejtett, jól érzékelhető módon illeszkedve a Gellért-hegy oldalához. A hegy lejtőjét a Bartók Béla út törte meg, Buda egyik legfontosabb közlekedési útvonala. A Lágymányosi utca „tetejét” ez a csatlakozás képezte, itt kellett továbbhaladni az iskola felé. **Bartók Béla** zeneszerző neve ismert volt előttem, hiszen már az általános iskolában is tanultunk róla, énekeltük műveit. A két utca torkolatánál modern ház épült, a ház fölszintjét egy bank foglalta el. Kevesen tudták, hogy korábban egy nevezetes **vendéglő** volt a ház helyén. A Bartók Béla út átszeli a **Móricz Zsigmondról** elnevezett **körtér**. Maga a szó, ti. a „körtér” akkor nyerte el számomra értelmét, amikor 3-4 éves koromban rájöttem arra, hogy valóban majdnem kör alakú, körbejárható térről van szó, amely számos érdekességet rejtgetett számomra.

A tér egyik „sarkán” álló ház falán volt az író emléktáblája. Ő is azok közé tartozott, akit ismertem, mert egyik novellája (Hét krajcár) és egyik regénye (Légy jó mindhalálig) kötelező olvasmány volt az általános iskolában.

A legérdekesebb látnivaló a tér közepén elhelyezkedő épület volt, amelynek kör alakját villamossínek övezték. Ma már ipartörténeti emlékről van szó, amely eredetileg a Nagytétényből érkező zöld színű HÉV végállomása volt. Az épület közepén kőből épült csorgókút állt.

5. KÉP: A „Gomba”, ahogy mi láthatjuk

6. KÉP: Egy érkező HÉV képe

A Móricz Zsigmond körtér azonban több szállal is kapcsolódott a történelemhez. A tér egyik felén állt a két világháború közötti időszak nevezetes szobrászának, **Kisfaludy Stróbl Zsigmond** (1884–1975) szoborcsoportja, amelynek kiemelkedő alakját István fiáról, Imre hercegről mintázta meg (1930). Később a városban e szobrász más alkotásait is felfedeztem a magam számára. Történeti szempontból a szobrász legérdekesebb alkotása a Gellért-hegyen található.

7. KÉP: A Szent Imre szoborcsoport a Móricz Zsigmond körtéren

8. KÉP: Az emlékmű a Gellért-hegy tetején

A leírtakkal kapcsolatban a tanár az alábbi feladatot adhatja a tanulóknak:

- Nézzetek utána annak, hogyan alakult a Gellért-hegy csúcsán álló szobor „pályafutása”! Hasonlóképpen érdekes lehet az is, amit a vizsgalódás kapcsán a szobrászról megtudhattok!

Amikor a szobrot felavatták, akkor a tér Horthy Miklós nevéet viselte, csakúgy, mint a Bartók Béla út. Ennek az volt az oka, hogy 1919-ben Horthy Miklós,

aki a következő negyedszázadon át tartó korszak névadójává vált, ezen az útvonalon vonult be Budapestre.

Elevenítsétek fel történelmi ismereteiket erről az időszakról! (Lehet, hogy semmit sem tudnak feleleveníteni, de akkor ennek a megoldásához támogatást kell nyújtani, de semmiképpen sem úgy, hogy abban a nevek és évszámok tömege elfedje az érdekességeket!)

A Körtér történetének egyik legérdekesebb adaléka az volt, amit gyermekkoromban nem láthattam. Az 1956-os forradalom és szabadságharc nevezetes eseménye történt itt, mert a forradalmárok egy csoportja itt próbálta megállítani a fővárost ostromló szovjet csapatokat. A téren komoly harci tevékenység zajlott, ám erről, mint ahogy az '56-os események többségéről gyermekkoromban vagy egyáltalán nem, vagy nem a valóságnak megfelelően lehetett beszélni. Mégis, a tankönyvekben nem található történelmi eseményről a felnőttek elbeszéléseiből lehet információhoz jutni. A történészek az ismeret- és adatszerzésnek ezt a módját sokra becsülik. Ez az úgynevezett **oral history**, a szájhagyományokon alapuló történelmi forrás.

A magyarországi szocializmus összeomlását követően (1990) a téren emléktáblát helyeztek el a harcok áldozatainak tiszteletére.

A Körtértől már nem kellett az iskolába sokat gyalogni. Néhány méter a **Villányi úton**, és be lehetett fordulni az iskola szépen díszített kapuján, ahonnan egy kerten keresztül vezetettek az utolsó méterek az épületig. Az utca neve valószínűleg a Baranya megyében található híres bortermelő Villány községre utal. Szinte már mondanom sem kell, hogy a második világháború előtt ezt az utat Szent Imre herceg útnak nevezték, arról a történelmi alakról akinek szobra, amint utaltunk rá, a Körtéren található.

A Villányi út elején lévő középiskolát akkor nevezték el Kaffka Margitról, amikor a második világháborút követően sor került az egyházi iskolák „államosításra”, s ezt az intézményt is elvették az egyháztól. 1990 után az iskola visszakerült a egyház tulajdonába, és a most a **Szent Margit** nevet viseli.

Az iskolához közel található a Feneketlen-tó, amely iskolába menet akár útba is ejthető. A tó neve alkalmas lehet arra, hogy a földrajzi nevek (és a megnevezett dolgok is) bevonhatók legyenek a vizsgálódásba.

Az ország számos pontjáról lehetne hasonló tartalmú történeteket bemutatni. A pedagógus számára ez a tó jó lehetőséget kínálna különféle típusú források használatára.

9. KÉP: Feneketlen-tó

Ma a tó körül szép park épült, amelyben étterem, szabadtéri színpad és tenispályák találhatóak. Az emberek képzeletét azonban – éppen a tó neve miatt – mindig is izgatta az, hogy honnan származhat az elnevezés. Az internet korában erről a kérdéssel honlapokon zajlik a vita. Nézzünk meg a tó eredetével kapcsolatos álláspontok közül néhányat!

A Budapest lexikon szócikke:

Feneketlen-tó (XI.): közel 1 hektár felszínű, hosszúság alakú kis tó a Kosztolányi Dezső tér közelében, a Bartók Béla út jobb oldalán. Az átlag 4 méter mélységű, legmélyebb pontján 5,4 méter, víztömeg egy régi agyagfejtő mélyedését tölti ki. A tómedencét képező oligocén kiscelli agyag pirittartalma benne tömény (1200-1400 mg/l) keserűvizet hoz létre. Mivel a tó a Gellért-hegy szélárnyékában fekszik, csendes vízében a hőtől függően kialakul a mély tavakra jellemző ún. termikus ugrórétteg. E szint alatt kénhidrogén tartalmú vízében semmiféle élet nem lehetséges! A tó víz utánpótlása a kiscelli agyag felszínén összegyülekező talajvízből származik.

Egy modern mítoszteremtő magyarázata:

Az én elméletem szerint a Feneketlen-tó elnevezés egy öreg bácsika nevéhez fűződik, aki elhatározta, hogy megméri, milyen mély is ez a tó. Éppen akkor nem talált semmilyen kötelet, amivel meg tudná mérni, ezért hét cukorspárgát használt a méréshez, vitt is magával – biztos, ami biztos – néhány kilométernyit, csónakba rakta, és bevezett vele a tó közepére. Elkezdte leengedni a spárgát, s gondolta, hogyha leér az aljára, akkor megáll. Ehelyett csak engedte folyamatosan, de a spárga mindig elolvadt, és így soha nem ért le az aljára. Amikor már teljesen kifogyott a spárgából, s látta, hogy már több kilométernyit beleengedett, elnevezte Feneketlen-tónak.

Egy tudományos érvelés:

Igen, bányagödör volt, de már 1920 előtt létezett. Az 1880-as években készült térképeken már rajta van. Az is igaz, hogy hirtelen tört be a víz. A tavat a talajvíz táplálja, amely a XI. kerületnek ezen a részén magasan van. A Feneketlen-tó környéke legfeljebb 15 méterrel van a Duna vízszintje felett. És mivel a tó egy gödörben van, a vízmozgások olyan erősek, hogy kicsit arrébb a Műegyetem környékén a Duna áradásakor a talajvíz elöntötte a pincéket. Ez akkor szűnt meg, amikor a Stoczek utca és a Duna közötti területet is a Műegyetem foglalta el.

Egy mérlegelő álláspont...

Mesterséges eredetű. Egykori bányagödör (agyag?, sóder?) töltődött fel talajvízzel. Talán 19. századi eredetű.

...és aki tudja a biztos megoldást!

Nem feneketlen, legmélyebb pontja kb. 5,5 méter. A tó és a környező park helyén agyagbánya volt tégláégetővel. A bányát később rekultiválták. A parkosítás valamikor az 50-es, 60-as években történt meg.

A nagyvárosi mesélő:

Na jó, elárulom a Feneketlen-tó keletkezésének titkát, de szigorúan bizalmas „infó”! Szóval az úgy volt, hogy már a múlt században elkezdett kibontakozni a nullázás művészete, nagy és hatalmas nullázó művészek születtek, sőt megalakult a nullázók világszövetsége. Ugyebár mit ér egy világszövetség nagy, monumentális szimbólumok nélkül? Semmit. Így hát úgy döntöttek, hogy készítenek egy hatalmas bronznullát, amit Budapesten állítanak fel. Így hát szépen ástak egy rettentő mély gödröt a Feneketlen-tó helyén, szép, művészi nulla alakút, majd kiöntötték bronzal, és utána vízzel hűteni kezdték. És csodák csodája, a víz nem forrt fel, de a nulla sem hűlt le, hanem ott izzik a feneketlen mélységben, közel a világ közepéhez. A Feneketlen-tó titka tehát, hogy egy hatalmas izzó bronznulla van a fenekén, a vizét, pedig a nullázók világszövetségének aktivistái hordják bele a legnagyobb titokban! De ez maradjon továbbra is titok...

A tanulók számára az alábbi feladatok megoldása lehet izgalmas:

- Mi lehet az oka annak, hogy a tó eredetével kapcsolatban egymástól jelentősen eltérő álláspontok fogalmazódnak meg? Vitassátok meg az „eredetmagyarázat” problémáját!
- Fejtsétek ki saját álláspontokat ebben a kérdésben! Mennyiben segíti ennek a megformálást az idézett lexikon szócikke?

Az iménti leírásban példát akartam nyújtani arra, hogy a sétára készülő tanár milyen előzetes ismeretekkel, illetve mikrotananyaggal tudja felkelteni a séta és az útba eső objektumok története iránti érdeklődést.

Az elmondottak a sétát vezető pedagógusok számára mintaként szolgálnak. Többet és mást is be lehet vonni a séta anyagába!

JAVASLAT HORIZONTÁLIS TARTALMAK BEÉPÍTÉSÉRE

Mint korábban jeleztük, javaslatot teszünk olyan tartalmak beépítésére is, amelyek azoknak a munkáját segíthetik, akiktől távolabb áll(hat) az a lazább szervezésű és számtalan spontán elemet magában foglaló „tematika”, amely az alapváltozatot jellemezi. Ezeknek a témáknak (tartalmaknak) a megvalósítása a forgalomban lévő történelem- és társadalomismeret-tankönyvek segítségével könnyen megoldható. Az alább ismertetett témajavaslatok elemei a tankönyvekben s egyéb könnyen elérhető forrásokban rendelkezésre állnak. A pedagógustól a tervezés annyit kíván meg, hogy a szétszórtan elhelyezkedő elemeket az óra (foglalkozás) céljaira rendszerezze, csoportosítsa, természetesen mindig figyelembe véve a Dobbantó program pedagógiai céljait, tanulószervezési elveit. Tehát itt is törekedni kell a tanulókhöz igazodó tanulószervezésre, a különböző kompetenciák fejlesztésére, a tanulók számára átélhető problémák, témák aktív feldolgozására, a folyamatos visszacsatolásra stb.

A kiválasztott és a feldolgozásra javasolt témák a következők:

- Híres emberek a 20. században
- Nők és gyerekek a történelemben
- Történelemformáló események
- Nagy találmányok (A tudományok világa)
- A 20. század hét csodája (Építészet és történelem)
- A szép és rút a jelenkor művészetében
- A hétköznapok világa
- Modern gladiátorok – a sport világa

- A fogyasztó ember
- Divat(diktátorok)
- A média hatalma
- A politika mint küzdőtér
- Szegények és gazdagok a társadalmakban
- A közlekedés forradalma
- A modern zene világa

Az egyes témák esetében a feldolgozásra ajánlott idő 4-4 tanórányi időtartam. Ennek a felhasználása – és ez a legfontosabb kapcsolódás a modul alapfilozófiájához – egyrészt kötött (2 tanórában), másrészt pedig a pedagógus érdeklődésére, kompetenciájára bízunk, szintén 2 tanórányi időtartamban. (Abban az esetben, ha valamelyik téma esetében több idő szükséges, akkor azt más tartalmak rovására lehet megvalósítani.)

HOGYAN ÉPÍTSÜK BE A PROGRAMBA A HORIZONTÁLIS TARTALMAKAT?

Az egyes modulok eredeti tartalma lehetővé teszi, hogy bármelyik elemhez hozzáilleszhető legyen a horizontális elem. Bármelyik modulhoz bármelyik új tartalom kapcsolható, szerencsésnek azt tartanánk, ha ez nagy változatossággal következne be. A cél minden esetben az, hogy a történelem és társadalom(jelen)történet eseményeit makro- és mikroszinten egyaránt bemutassuk. Arra törekszünk, hogy a globális és lokális tartalmakat összekötve erősítsük a tanulók „glokális gondolkodását”, ezzel is fejlesztve az állampolgári kompetenciákat.

ÉRTÉKELÉS

A horizontális témák beemelése a hagyományos tankönyvek világa felé mozdíthatja el kissé a modulokat, s ez az értékelésben is elindíthat bizonyos változtatásokat. A hangsúlyok ebben az esetben a tanulók által létrehozott tartalmakról áttevődhetnek a készen kapott (tankönyvi) tartalmakra. Ennek következtében az egyéni munka (teljesítmény) megítélése is másként eshet latba, de mindenképpen a kompetenciafejlesztés marad az értékelés központi eleme. Felhasználhatóak a tankönyvekhez meglehetősen széles választékban rendelkezésre álló feladatlapok, munkáltató füzetek, de célszerű lenne, ha az értékelésben megmaradna a Dobbantó program pedagógiai szemléletét tükröző fejlesztő, támogató értékelés túlsúlya, s fontos szerephez jutna az egyéni tanulói portfólió.

SZAKIRODALOM

Bevezetésként az alábbi honlapokat ajánljuk:

- <http://tarsadalomtortenet.lap.hu/>
- <http://tortenelem.lap.hu/>
- <http://www.mult-kor.hu/>
- <http://www.tortenelemtanitas.hu>

Itt a további tájékozódáshoz számos link áll a rendelkezésünkre.

A népszerű történelmi szaklapok közül a legkönnyebben az alábbiakhoz férhetünk hozzá:

- História
- Rubikon
- Múlt-kor

Gazdag képanyaggal ellátott kézikönyvek közül ma már könyvtárnyi áll rendelkezésre. A legcélszerűbb a kiadók honlapjának a böngészése, mert e sok esetben nem olcsó kiadványok nem jutnak el számos könyvesboltba vagy könyvkereskedésbe. (A kiadótól közvetlenül megrendelt köteteket sokszor jelentős kedvezménnyel lehet megszerezni.)

A tanulók „azonnali” kérdéseire lexikonok segítségével tudunk válaszolni. Az interneten a wikipédia mellett speciális oldalak (<http://lexikon.lap.hu>) és keresők is rendelkezésünkre állnak.

Néhány esetben online lexikonok is segíthetik munkánkat, mint pl. a Magyar Elektronikus Könyvtárban elérhető *Magyar életrajzi lexikon* (<http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>), azonban az online lexikonok egy része erős kritikával vehető csak igénybe (pl. Pallas Lexikon szintén a MEK felületén).

A hely(történet)i irodalom gazdag anyagot kínál a program számára. A nehézséget a hozzáférés jelenti, mert a kézikönyvek, adattárak általában csekély példányszámban jelennek meg, s az esetek többségében a könyvtárakban „kézikönyvként”, helyben olvasva állnak rendelkezésre.

Az interneten: <http://helytortenet.lap.hu/>. A 20. század hazai történetéhez alapvető kiindulási pont: <http://www.rev.hu>

PÉLDA HORIZONTÁLIS TARTALOM FELDOLGOZÁSÁRA

HÍRES EMBEREK A 20. SZÁZADBAN

A következőkben egy témát emelünk ki, hogy segítséget, támogatást adjunk a horizontális tartalmak feldolgozásához.

A téma megtervezése

A tervezés során az érdekes szem előtt tartanunk, hogy miért mutatjuk be tanulóink számára a század híres alakjait. A cél minden esetben az, hogy tanulóink megértsék az egyén „történelemformáló” szerepét, az egyéni cselekvésekben rejlő lehetőségeket és határokat.

Produkumok

- Totószelvények és azok eredményei
- Életrajzok gyűjteménye
- Elemzési szempontok
- Elemzések

Alkalmazott módszerek

- Egyéni és csoportos munka

AJÁNLOTT FELDOLGOZÁSI MÓD

Ráhangelés

A program bevezetéseként totójátékot tervezünk. Ezt kétféleképpen tehetjük meg:

- készítünk klasszikus totószelvényt (lásd az *1. mellékletet* kiindulópontként),
- vagy a tanulókból alkotott csoportok készítik el ugyanezt a többiek számára.

Ha mind a két megoldást alkalmazzuk, a „tanári” és a tanulói listák összevetése jó lehetősége kínál arra, hogy megvitassuk, hogy ki és mit ért a „híres ember”, a híresség fogalma alatt.

A totóeredményeket közzétehetjük.

Tovább lépés

A totó elkészítését követően több lehetőségünk van a tovább lépésre.

- Lehetőséget adunk tanulóink (vagy egy csoportjuk számára), hogy egy-egy személlyel alaposabban megismerkedhessenek. Ehhez az egyik jó módszer az életrajzok gyűjtése és elemzése.
- Fontos ebben az esetben is az, hogy erősítsük a tanulók lokális identitását, ezért célszerű felhívni azokat a személyekre irányítani, akik az adott település(rész)en születtek, ott is jártak iskolába stb. és váltak valamilyen ok miatt híressé.

Az egyes életrajzok kapcsán célszerű elemzési szempontokat adni a tanulóknak.

A tanulók által kiválasztott életrajz (a *2. mellékletben* közölt rövidített életrajz csak illusztráció!) feldolgozása történhet „tanóraszerűen”, azaz frontális munkában, de szerencsésebb lenne, ha játékosabb elemeket is felhasználnánk. Pl. csoportmunkában alkossanak kérdéseket a szöveg alapján!

Ezek lehetnek konvergens és divergens kérdések is, de törekedjünk arra, hogy a kérdésekkel az életrajz minden részét érintsék. A kérdések alkalmasak lesznek arra, hogy a tananyag újra áttekintésével segítsék a megjegyzést, a felidézést, és arra is, hogy a tanuló vázlatként kezelje a megtanultak felmondásában.

Nézzünk néhány alkalmazható módszert!

Kérdések

- Melyik országban található ma az a város, ahol Kádár János született?
- Hány éve született?
- Mit jelent a kórház neve?
- Hol végezte tanulmányait?
- Kádár János mai fogalmaink szerint milyen iskolai végzettséggel rendelkezett?
- Melyik évben csatlakozott az illegális kommunista mozgalomhoz?

A csoport munkájának további differenciálására meghatározhatjuk a kérdés típusát is: pl. olyan információt kérjen, ami a sorokból kiolvasható, a sorok között van, a sorok mögött található.

A fenti példa alapján:

Kiolvasható-e a sorokból: Miért Kádár Jánosra bízták az új hatalom vezetését?

Bombázás

Valaki kiválaszt a szövegből egy részletet, és a többiek – lehetőleg nyitott kérdésekkel – „bombázzák”, pl.:

- Hol található Budapesten azok az utcák, ahová Kádár iskolában járt? (Ki tud majd pontos[abb] helymeghatározást adni?)
- Mit jelent az a szó, hogy illegális?
- Stb.

Barkochba

Egy adott definíció, tananyagrészt, összefüggés kitalálásához 20 kérdezői lehetőség van. A válasz csak igen vagy nem lehet. A csoportoknak ki kell találniuk a tanár (vagy a társuk) által feladott rejtvényt.

Egy példa:

Hruscsov utazása Brioni szigetére

Ismétlés kérdésekkel

Adott válaszokhoz kell megkeresni a tanulóknak a kérdéseket. Ismétléshez is kiváló.

Pl. Melyik szigeten található Tito rezidenciája? (Itt újból elővehetjük az idegen kifejezéseket is.)

Van még kérdés?

Az előre odakészített kérdések közül mindenki húz egyet. (A játék úgy is játszható, hogy minden kérdést egy adott „szakértői” csoportnak osztunk ki.) A csoportok megbeszélnek a választ, és egyikük vállalja a szóbeli szereplést. A többi csoport további értelmező kérdéseket tehet fel a témával kapcsolatban.

A tanár válaszol

Az előzetes meditáció segítségével, a gondolkodás aktivizálására a tanár által adott tárgykörben gondolkodtató, információkérő vagy vitaindító kérdéseket tesznek fel a tanulók. Külön érdekessé teszi a játékot, hogy minden feltett kérdésre a tanár válaszol majd.

A kérdéseket gyűjthetik egyénileg, de csoportban is.

Érdekes vagy talányos kérdések gyűjteménye

Folyamatos játékra és kiegészítő információk gyűjtésére, kutatómunkára ad lehetőséget, ha az adott tananyagrészhöz (témához) rendszeresen lehet érdekes vagy talányos kérdéseket gyűjteni és feltenni. Pl. Milyen rezidenciája volt Titónak Brioni szigetén? (Internetes kutatás. A megoldáshoz képanyag szükséges.)

Találós kérdések

A tanulókat egy adott szöveg mélyebb megértésére és a belőle nyerhető ismeretek elsajátítására készíti. Párban vagy kiscsoportban dolgozhatnak – az olvasottakból felváltva fogalmazzanak meg kérdéseket egymásnak.

Menete

- Párok kialakítása.
- A párok egyszerre elolvassák a szöveg egy megadott részét.
- A kérdező tanuló kérdéseket intéz a társához, amelyre annak a legjobb tudása szerint válaszolnia kell, amíg a szövegben rejlő minden fontos információt, összefüggést felszínre hoznak.
- A következő szövegrésznél felcserélődnek a szerepek – a szöveg végéig.
- A tanár jelezze, hogy ne csak zárt végű kérdéseket tegyenek fel, a válaszolók megjósolhassák a fejleményt, kérdéstípusokkal, jellemző kérdőszavakkal segít.

Az utolsó szó joga

Egy adott szöveg csoportos feldolgozása utáni csoportos megbeszélést irányítja. A személyes reagálás eszköze. Narratív vagy értekező szövegek csoportvitájához is alkalmazható.

A kooperatív tanulás egyik formájának is tekinthető, tapasztalatokat ad a diákoknak egymás gondolatainak elfogadásához.

Menete

- Adott szöveg olvasására reagálni kell a diáknak, jelölni, amit érdekesnek vagy megjegyzésre érdemesnek tartanak. Lehet a szöveget értelmezni, átfogalmazni, az olvasottakat elfogadni vagy elutasítani, kiegészíteni, vitatkozni, értékelni.
- Egy diák elmondja az általa érdekesnek tartott szövegrészt és a reflexióit.
- Észrevételeket, reagálásokat az osztály többi tagja ad. Kérdéseket tesznek fel, értelmeznek – a tanár is hozzászólhat.
- A vita lezárását az a diák végzi, aki a szöveget kiválasztotta – további vitának nincs helye. Reflexiójának felolvasása az utolsó szó joga.

A globális identitás erősítése

A globális tudat erősítését segíthetjük, ha gyűjtőmunkát végeztetünk tanulóinkkal, amely során az adott településen született híres emberre hívjuk fel a figyelmet.

Életrajzának megismerése és feldolgozása hasonlóképpen (is) történhet, mint ahogy az 1. és a 2. *mellékletben* láttuk. A fontos az, hogy az adott személyt kiemeljük a lokalitásból, és beillesszük a történelem „főáramába”.

Példánkat egy kis településről (Iregszemcse) választottuk.

A településhez kapcsolható személy, Kornfeld Móric a 20. század magyar gazdaságának egyik meghatározó személyisége volt.

Ráhangelés

- Vannak-e híres személyiségei Iregszemcsének?
- Kikről tudtok?
- Ki járt már a kastélyban? (Lásd 3. *melléklet*)
- Ki és mit tud róla?

Ismeretelsajátítás, jelentésadás

1. Ismerkedés Kornfeld Móric életrajzával

Az életrajzt bemutadjuk a tanulóknak (3. melléklet vagy az internetről a Magyar életrajzi lexikon <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/>).

A szöveg elolvasása után – a korábban bemutatott módszerek felhasználásával – valójában két mozzanat megválaszolása válik elengedhetlenné:

- Miért tarthatjuk Kornfeld Móricot híres embernek?
- Milyen szerepet töltött be a település életében?

2. Kutató- és gyűjtőmunka

Ez utóbbi kérdés remek lehetőség a kutató- és gyűjtőmunkához.

Néhány javaslat

- Miért vásárolta meg a kastélyt?
- Milyen emléket őriznek róla a településen?
- Maradtak-e utána tárgyi emlékek?

E kérdések megválaszolásához lehet egyéni vagy csoportmunkában helytörténeti kutatómunkára is ösztönözni a tanulókat. Összegyűjthetik a megfelelő forrásmunkákat, készíthetnek fotókat a kastélyról és egyéb emlékekről, és beszámolhatnak róla az egész tanulócsoporthoz.

3. Történelmi események számbavétele

A horizontális tartalom jó lehetőséget kínál a történelmi események számbavételére. A bemutatott példa alapján lehetőség nyílik a 20. század első felében lezajló fontosabb történelmi események áttekintésére. Ezt elsősorban azok számára ajánljuk, akik a hagyományosabb, tankönyvekre épülő stratégiát tartják magukhoz közelebb állónak. Nézzük meg a lehetséges kapcsolódási pontokat!

Évkörök	Események Kornfeld életrajzából	Nemzetközi vagy hazai esemény vonatkozó tankönyvi fejezetei
1901–1912	Pályáját 1905-ben a Ganz-Danubius Gyárban kezdte.	<ul style="list-style-type: none"> • A millenniumi ünnepek • A századelő politikai csatározásai Magyarországon (a közjogi küzdelmek, a szociáldemokraták szerepe stb.) • Az I. világháborút megelőző évek (Tisza István és a Munkapárt) • A hazai sportélet fellendülése • A modern irodalom (Nyugat)
Az 1920-as évek	A genfi világgazdasági konferencián ő képviselte Magyarországot (1927).	A Bethlen-korszak és a nagy gazdasági világválság
1939–1945	A Gestapo elfogta és Németországba szállította (1944. márc. 21.).	<ul style="list-style-type: none"> • Magyarország a II. világháborúban • A zsidótörvények és a holokauszt

Zárás: híres emberek a családban

Az alapfilozófiából következik, hogy nincsenek kötelező elemek. Ha a tanuló számára egy-egy téma kínos, problematikus, akkor azt el kell hagyni. A pedagógus mérlegelheti, hogy csak az adott tanulót „menti fel” a feladat elvégzése alól, vagy a tartalmi elem egészét „törli”.

Jelen esetben is ezt a megoldást kell alkalmazni. Ha a család híres emberének a bemutatása problémát okoz, akkor természetesen nem kell a feladatot erőltetni.

De ha vannak jó példák, akkor élni kell a lehetőséggel. A feldolgozás menete hasonló lehet az eddig bemutatottakhoz, Az sem jelent problémát, ha egy-egy tanuló „kiselőadászerűen” mutatja be a személyt.

Ebben az esetben érdemes még a bemutatás előtt a tanulóval konzultálni arról, hogy a szóbeliségen túl milyen „dokumentációval” (fénykép, tárgy, írásos emlék stb.) fogja alátámasztani mondandóját.

A „prezentáció” a tanulói portfólió részét képezheti.

Értékelés

Az értékelésnél, amint a bevezetőben is jeleztük, felhasználhatók a választott témához illeszkedő, tankönyvekben található feladatlapok, munkalapok, de mindig szem előtt érdemes tartani az értékelés fejlesztő jellegét. Az értékelés során érdemes abban is segíteni a tanulókat, hogy milyen produktumaik (totó; életrajzgyűjtemény, fotók stb.) milyen értékeléssel kerüljenek be a tanulók egyéni portfóliójába. Hasznos, ha nem csak a produktumhoz, de a tanulási folyamathoz is kapcsolódóan készülnek támogató jellegű szöveges értékelések a pedagógus és tanuló részéről is. A szóbeli és az írásbeli értékeléseknél célszerű felhasználni a modul céljainál megjelölt kompetenciákat tartalmazó kompetenciakártyákat.

1. MELLÉKLET**HÍRES EMBEREK**

Sorszám	Kit látsz a képen?	Megfejtés
1.		
2.		
3.		

A sor tetszés szerint folytatható.

2. MELLÉKLET

EGY RÖVID ÉLETRAJZ

Kádár János 1912. május 26-án született a fiumei Santo Spirito kórházban, az anyakönyvbe – anyja neve után – még Csermanek János József néven jegyezték be.

1918-ig Kapolyon nevelőszülőknél nevelkedett. 1918-tól Budapesten élt. Elemi iskolai tanulmányait 1918. szeptember 1-jén a Cukor utcai elemiben kezdte meg, majd a Wesselényi utcai polgári iskolába járt. Elemi iskolai osztálytársai közül „kosztos diákként” sokat köszönhetett Schimert Jánosnak (későbbi nevén Szentágothai Jánosnak), akit ezért a későbbiekben kutatásaiban politikailag támogatott. 1927-ben iparostanonc iskolát végzett. Az írógépműszerész szakmát választotta, melyet sikeresen el is végzett. 1929-ben szabadult fel és irodagép-műszerész lett, néhány hónapig segédként dolgozott a műhelyben.

Tizenhét éves korában csatlakozott az illegális kommunista mozgalomhoz.

[...]

1956. október 25-én az MDP Központi Vezetőségének első titkára. Másnap a PB helyett létrehozott Direktórium tagja. Október 28-án a Központi Vezetőség Elnökségének elnöke lett. Október 30. és november 4. között a Nagy Imre-kormány államminisztere. Október 30-án az ekkor létrejött MSZMP Intéző Bizottságának tagja.

November 1-jén Münnich Ferencsel a budapesti szovjet nagykövetségre ment, majd eltűnt Budapestről. November 2–3-án Moszkvában több kommunista ország állami és pártvezetőivel tárgyalta a magyarországi helyzetről.

November 3-án Nyikita Szergejevics Hruscsov szovjet pártvezető Titóval Brioni szigetén találkozott, és megállapodtak Kádár János személyében, hogy az új hatalom vezetője legyen.

November 4-én Ungváron Nyikita Szergejevics Hruscsovvall találkozott, majd Szolnokra vitték, ahol megalakította a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt.

November 7-én szovjet tankokkal érkezett Budapestre. Létrehozta az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottságát, amelynek elnöke lett. Ugyanezen a napon Dobi István kinevezte a Minisztertanács elnökévé.

(A Wikipédia szócikke alapján)

3. MELLÉKLET

EGY TELEPÜLÉS – EGY HÍRES EMBER

Ireg első említése 1263-ból ismert, ekkor az ábrahám kolostor tulajdona. 1327-ben mint az Ozorai család birtokát említik, majd mint királyi birtok szerepel 1387-ig, amikor Zsigmond a Tamássyaknak adja. 1447-ben Tamássy László özvegyéé, majd a Tamássy és a Hédervári család közti megállapodás értelmében a Héderváriakra száll. Ezen az ágon öröklődve lesz a Viczay családé a török utáni időkben. 1692-ben Esterházy Pál szerezte meg az uradalmat, majd 1917-ben Kornfeld Móric tulajdonába került, aki a II. világháború előtti utolsó gazdája volt.

(Forrás: <http://www.falvak.hu/iregszemcse>)

Kornfeld Móric, báró (Bp., 1882. dec. 30.–? 1967. nov. 5.): nagyiparos, bankár, politikus

Kornfeld Zsigmond bankár fia. A bp.-i és lipcsei egy.-en jogot tanult, a bp.-i tudományegy.-en szerzett jogi diplomát. Pályáját 1905-ben a Ganz-Danubius Gyárban kezdte, hamarosan a gyár ig.-ja, majd vezérig.-ja lett. 1918-ban megvált tisztségétől, de továbbra is tagja maradt a gyár ig.-ségének és több vállalat vezetőségének. Visszavonult felsőiregi birtokára. Később újra szerepelt a közéletben; a csepeli Weiss Manfréd Művek egyik igazgatója lett. A genfi világgazdasági konferencián ő képviselte Mo.-ot (1927). A felsőház tagja (1927–44). Apja emlékére Bethlen Istvánnal együtt megalapította a Magyar Szemle Társaságot (1927). Tagja volt a társ. választmányának, a Magy. Nemzeti Bank Főtanácsának, a MNM ig.-tanácsának, az Orsz. Ipartanácsnak. Meghívott tagja volt az Orsz. Magy. Gyűjteményegy.-nek. Fő szerepet játszott az ipari érdekképviseletek munkájában. Közgazdasági, nemzetpolitikai tanulmányai jelentek meg a Magyar Szemleben. A Gestapo elfogta és Németországba szállíttatta (1944. márc. 21.). A Weiss Manfréd családdal kötött megegyezéssel az SS 25 évre bérbe vette a Weiss Manfréd-érdekeltségeket, ezért a Weiss, Chorin, a – és a Mauthner családot és ügyvédekét, összesen 40 személyt a semleges Portugáliába és Svájcba szállították.

(Forrás: a Magyar életrajzi lexikon <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/> szócikke)

2. MODUL

KALEIDOSZKÓP

Előljáróban bemutatjuk a modul legfontosabb célkitűzéseit, amelyek szervesen épülnek az *Időlift* című modulban elért eredményekre.

- Az *Időlift* című modulban a legfontosabb szempont az volt, hogy a csoport tagjai a pedagógus irányításával közösen hoztak létre „tananyagot”, olyan tartalmat, amelynek elemeiben az érintettek „menet közben” megállapodtak.
- A *Kaleidoszkóp* című modul ezt a megoldást igyekszik továbbfejleszteni oly módon, hogy az iskolák együttműködésével hoz létre településeken és régiókon átívelő tartalmakat, amelyek lehetőséget biztosítanak a tanulók számára a lokalitás értékei mellett a „másság”, az eltérő értékek, tartalmak, hangsúlyok megismerésére és elfogadására.

A két modul elsősorban a megjelölt kompetenciák fejlesztésre törekszik, de nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a programba bevont tanulók zöme nem rendelkezik azokkal az alapvető ismeretekkel sem, amelyek a konfliktusmentes társadalmi integráció alapfeltételét képezik. Ezért a program sok esetben bevallottan arra törekszik, hogy a tanulók számára ezeket az alapinformációkat biztosítsa a későbbiekben elérendő célok biztonságosabb megközelítése érdekében. (Hiába van ma „kompetencia-korszak”, azért azt tudnunk kell, hogy bizonyos információk, adatok, tények *önmagukban is az identitást erősítő elemként jelennek meg a tanulók gondolkodásában.* Ezért ezt itt nem hagytuk figyelmen kívül. Igyekezünk az arányt megtalálni, s arra törekedni, hogy a pedagógus kezében legyen a döntés: ő látja, hogy és milyen módon lehet a szükséges/elégséges információkból használható tudást, kompetenciákat fejleszteni.)

Pontosan tudjuk, hogy a tanulók számára a múlt ismerete azért fontos, hogy a jelen jobban, alaposabban megérthessék. Ezért – szinte paradox módon – a jelenkorismeret programban, a jelen jobb megismerhetősége érdekében, a múlthoz fordultunk.

A másik fontos tényező a pedagógus. Nem véletlen, hogy nincs meghatározva, hogy milyen „tanári kompetenciákkal” lehet e modult tanítani. Inkább azt mondanánk, hogy az a legfontosabb, hogy olyan valaki irányítsa a tanulók munkáját, akit érdekel a körülötte lévő világ múltja és jelene (esetleg jövője).

A modul középpontjában a település és a településen élő ember áll, mind a jelen, mind pedig a múlt vonatkozásában.

A 30 órás program során az egyik legfontosabb célkitűzés az lesz, hogy a programban szerepet vállaló iskolák közösen alkossák meg tananyagukat oly módon, hogy az egyes intézményekben létrehozott produktumot tanulás, ismeretszerzés és bővítés céljából a többi intézmény tanulóinak a rendelkezésére bocsátják.

Elsősorban ezért kapta ez a modul a *Kaleidoszkóp* címet.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a program, a tanév befejezésekor minden iskola rendelkezni fog annyi települést bemutató kulturális, történeti, irodalmi stb. elemeket tartalmazó produktummal, ahány intézménnyel együtt dolgozott. Ez olyan tananyaggá áll össze, amely a későbbiekben tetszés szerint válhat bővíthetővé aszerint, hogy milyen iskolák csatlakoznak a Dobbantóhoz.

A MÓDSZER

A programban jelenleg 15 iskola vesz részt, de az iskolák köre fokozatosan bővülni fog. Az adott településről és annak történelméről rendelkezésre álló forrásokat érdemes már a projekt kezdete előtt begyűjteni. Lehet, hogy ezek egyébként többé-kevésbé már rendelkezésre állnak.

A cél, mint ezt láttuk, önmagunk bemutatása a történelem segítségével. Nem akartuk a pedagógusok kezét megkötni. Tartalmi kérdésekben a program nyitott, sok lehetőség van arra, hogy a feltételeknek megfelelő döntés optimális legyen.

A modul (mint projekt) időkerete 30 tanóra, de ennél biztosan többre van szükség. A tanulók, különösen ha az internet-hozzáférés biztosított, sok feladatot tanórai kereteken kívül, önállóan is el tudnak végezni. A szervezésnek, az irányításnak ezért kulcsszerepe van a megvalósítás során.

A követelményeket szerényen, de elvégezhetően igyekeztünk körvonalazni. Ha mindent egybevetünk, akkor a tanév alatt ezen a területen 20–40 oldalnyi produktumot kell a csoportnak „letenni az asztalra”, s erről azt gondoljuk, hogy teljesíthető.

Az a fontos, hogy a tanulók többsége ebben a folyamatban részt vegyen.

Ha lehetőség van rá, akkor minél gyorsabban érdemes a többi iskolával felvenni a kapcsolatot, és az első pillanattól kezdve „kontrolláltan” együttműködni. Ez sok mindenre nyújt lehetőséget. Például arra, hogy a tanulók az ország távoli vidékein tanuló társaikkal kapcsolatba kerülhessenek, például úgy, hogy skype-on megosztják egymással információikat. A „hálózati tanulást” nem lehet elég korán elkezdni!

Befejezésül szeretnénk megismételni: ha minden iskola hasonlóképpen jár el, és megosztja az általa felhalmozott tudást a többiekkel, akkor a tanév utolsó harmadára tekintélyes mennyiségű tananyag gyűlik össze. Azon túl, hogy az elkészített anyagot a tanulók az internet segítségével megismerik, lehetőséget kell adni arra is, hogy mindezt egymást valóságosan megismerve, előszóban tehesék meg.

A projekt kiemelkedő eseménye lehetne az, ha a záróprogramot egy olyan „fesztivál” megszervezése jelentené, ahol az egyes iskolák tanulói egy prezentáció keretében bemutathatnák az általuk létrehozott produktumot.

A *Tájak, korok, iskolák* fesztiválon a „tudományos” bemutatót számos tájjellegű programmal lehet kiegészíteni, így például közös főzéssel vagy a magunkkal hozott tájjellegű étel közös elfogyasztásával. (Senkinek sem lenne ellenére a gyulai vagy csabai kolbász vagy a nyírségi töltött káposzta!)

KIEMELTEN FEJLESZTENDŐ KOMPETENCIÁK

- A3. Olvasás, írott szöveg megértése
- B3. A tanulási folyamat tervezése és szervezése
- B4. Tanulási források keresése

IDŐIGÉNY

- 30 tanítási óra
- A tanórán kívüli órák száma előre nem meghatározott

MELY CÉLOK ELÉRÉSÉHEZ JÁRUL HOZZÁ?

A modul alkalmazásának nincs előfeltétele. Azok a tanulók is részt vehetnek benne, akik súlyos olvasási és szövegértési problémákkal küzdenek.

A modul célja nem az, hogy az általános iskolai történelem és társadalomismeret programot „megismételje” és/vagy újratanítsa, hanem hogy a tanulók számára hasznosítható „tudásokat” biztosítson arról a „humán” világról, amely őket tágabb és szűkebb értelemben körülveszi.

Ebből adódóan a modul tanításának nem előfeltétele a történelem, társadalomismeret szakos végzettség. Mégis, szeretnénk, ha olyan személyek vennének benne részt, akiket különösen érdekel:

- a média világa,
- szeretnek újságot olvasni,
- érdeklődnek a társadalom, a társadalmi élet jelenségei iránt,
- és mindezek mellett kedvet éreznek ahhoz, hogy szokatlan pedagógiai megoldásokat próbáljanak ki korábban gyengén teljesítő, az iskola iránt motiválatlan tanulók iskolai sikereinek elősegítése érdekében.

A modulban az alábbi kompetenciák fejlesztendők:

1. Kommunikációs kompetenciák:
 - kapcsolatteremtés a feladat elvégzéséhez szükséges információk érdekében (pl. utcán vagy könyvtárban),
 - a feladat elvégzéséhez szükséges írott információk megértése, új információk írott és beszélt nyelvi megfogalmazása (pl. múzeumlátogatás élményeinek rövid összefoglalása),
 - rajzok és képek papír- és e-alapú készítése.
2. Tanulási kompetenciák:
 - a feladat elvégzéséhez szükséges együttműködés erősítése (pl. bekapcsolódás a közösség által végzett tevékenységbe, csoportnormák, szabályok betartása),
 - a különféle tanulási helyzetek menedzselése (pl. tudatos médiahasználat a tanulás támogatására),
 - a különféle típusú források felhasználása a tanulás érdekében (pl. a sajtóanyag felhasználása),
 - a tanulási tevékenység önértékelése (pl. a különféle produktumok önértékelésére való törekvés, valamint a közösségi [külső] értékelésben történő aktív részvétel).
3. Szociális és egészséges életvitellel kapcsolatos kompetenciák:
 - a közösség munkájába történő bekapcsolódás és folyamatos (aktív) részvétel (pl. különféle típusú támogatás biztosítása a projektben résztvevők számára),
 - az együttműködés során felmerülő konfliktusok kezelésére való törekvés (pl. a tevékenység során felmerülő eltérő nézetek vagy gyakorlatok harmonizálása, a kompromisszumok keresése).
4. Alapvető munkavállalói és életpálya-építési kompetenciák:
 - rugalmasságra való törekvés az eltérő tanulási helyzetek kezelése érdekében (pl. az önmenedzselés elsajátítása).
5. A munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák:
 - a tanulás helyszíneivel kapcsolatos értékvédelem elvének elfogadása (pl. rongálás elkerülése).

SZAKTUDOMÁNYI ÉS PEDAGÓGIAI HÁTTÉR

A modul olyan témákat érint és javasol feldolgozásra, amelyek többnyire a jelenkorismeret és/vagy társadalomismeret műveltség- vagy tématerület tárgykörébe tartoznak. A modulban megjelenő tartalom feldolgozásakor nagyon csekély mértékben kívánunk a tanulók előzetes iskolai tudására támaszkodni, mert annak mélysége és színvonala tanulóként nagyon eltérő, illetve nagyon szertegázó szinte minden szóba jöhető területen (irodalom, művészetek, társadalomismeret, egyéb). Nem ezeknek a hiányoknak a pótlása a cél. Sokkal inkább az, hogy tanulóink felfigyeljenek néhány olyan dologra (eseményre, jelenségre, személyre stb.), amelynek ismerete talán könnyebben eligazíthatja őket a körülöttük lévő világban. Nem véletlenül hangsúlyoztuk: az első feladatnak azt tartjuk, hogy a tanulók valóban „felfigyeljenek” a dolgokra, mert enélkül nem lehetséges, hogy *elgondolkodjanak, vitatkozzanak a látottakon, tapasztaltakon*.

Ezért, és erre még a módszertan tárgyalásánál visszatérünk, **kulcskérdés lesz**, hogy az egyes tárgyak, jelenségek rejtenek-e magukban olyan elemeket, amelyek felkelt(het)ik a tanulók érdeklődését. A tanulók érdeklődésének felkeltését mindennél fontosabb célkitűzésünknek kell tekinteni, mert ha nem így járunk el, az általunk közvetíteni kívánt tananyag semmiben sem fog különbözni azoktól, amelyeket korábbi iskoláikban tanultak vagy éppen elutasítottak.

A modul tartalmi elemei a jelen társadalomban zajló folyamatokból, történésekből építkeznek. Sajátosságuk, hogy az egyes részfoglalkozásokon horizontálisan érintkeznek egymással, mégpedig a legszűkebb értelemben vett, jelen idejű (aktuális) történések kapcsán. Ehhez a tanulók megfelelő eszközöket (forrásokat) kapnak, amelyek hasonlóképpen elérhetők majd a pedagógusoknak is. (Erről részletesen a módszertani részben szólnunk majd.) A horizontális „sávban” megjelenő feladatok képezik az elvégzendő anyag nem hagyományos értelemben vett minimumát. Valódi minimum nincs, hiszen korábban már írtuk, hogy a tanulók bármilyen szintű teljesítménye értékelésre kerül, sőt, számunkra az is elfogadható, ismervén a valóságos helyzetet, ha a tanuló teljesítménye kimerül a „szemlélődő lojalításban”. Ami magyarul azt jelenti, hogy részt vesz a foglalkozáson anélkül, hogy különösebb módon lehetetlenné tenné a többiek munkáját.

A vertikális sáv kínál lehetőséget arra, hogy a programban a jelenkori (de ha erre érdeklődés mutatkozik, bármiféle) történelemhez köthető téma szóba (és megbeszélésre) kerüljön. Ez azért lesz nehezebben elvégezhető feladat, mert ehhez mind a pedagógusoknak, mind pedig a tanulóknak rendelkezniük kell:

- elsősorban érdeklődéssel a régebbi idők eseményei iránt,
- másrészt pedig minimális történelmi ismerettel. (Ha ez nincs meg vagy nincs érdeklődés, akkor az egyes témáknak az „elmélyítése” akár el is maradhat!)

Befejezésül a történelem és társadalomismeret oktatásában végbemenő paradigmaváltás kapcsán két dolgot szeretnénk hangsúlyozni.

- Felértékelődik az a tudás(szerzés), amely (saját tapasztalatú) élményhez kötött. Ennek a ténynek a fontosságát éppen e program kapcsán nem kell külön hangsúlyozni. Annyit mégis érdemes megjegyezni, hogy az elmúlt évek kutatásai több alkalommal is jelezték, hogy – függetlenül attól, hogy nem feltétlenül teljesítettek jól történelem tantárgyból a diákok – e tárgy „tetszési indexe” mindig magas volt. Ennek magyarázata, hogy a diákok a tanórákon „érdekes, sokszínű” dolgokról hallanak. Az már más kérdés, hogy számos esetben nehezen tudnak megbirkózni a felállított (pl. a rengeteg évszám ismeretét számon kérő) követelményekkel. E programban azért vagyunk könnyebb helyzetben, mert „elég csak” érdekessé tennünk a tanórát.
- A másik fontos tényező, hogy leértékelődött a hagyományos értelemben vett politikatörténetre építő történelemoktatás, vagy másképpen, felértékelődtek a korábban e keretek között csak csekély szerepet kapó tartalmak (pl. a család- vagy helytörténet, a nemek története stb.). Mi éppen ezekre építünk ebben a programban.

Befejezésként fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a programban részt vevő pedagógus két dolgot tartson szem előtt.

- Egyrészt azt, hogy minden esemény, amely ma körülöttünk történik, holnap már a történelem részét képezi. A kérdés csak az, hogy „melyik történelemét”? Lehet, hogy csak a családi legendárium részét, de lehet az is, hogy a jövő történelemköny-

veinek kiemelt fejezetét alkotja majd. Mivel nem tudjuk, hogy mit hoz a jövő, ezért a jelen eseményei megőrzésének különösen nagy fontosságot kell tulajdonítanunk.

- Másrészt azt, hogy mindennek van története, amely érdemes lehet a megismerésre, függetlenül attól, hogy bennünket személy szerint éppen nem érdekel. Ez azonban nem ok arra, hogy ne támogassuk azt, akinek ez keltette fel az érdeklődését. Különösképpen fontos ez tanítványaink esetében, akiknél sok esetben figyelhetjük meg, hogy éppen az nem érdekli őket, amit érdeklődésük figyelmébe szeretnénk ajánlani. Ezért gondoljuk azt, hogy ezekben az esetekben célszerű a dolgot megfordítani, és saját érdeklődésünket a tanulók fontosnak tartott folyamataira irányítani.

pedagógus számára biztosítani kell három újság – két politikai napilap és egy bulvárlap – papíralapú kiadását. (Ha a költségvetésből futja, akkor jó, ha a helyi lapokból [regionális vagy megyei] is jut a program számára.)

- Fontos, hogy szükség esetén a cikkek 2-3 példányban másolhatóak legyenek.
- Egy-egy alkalommal szükség lehet pl. agyagra, festékre, színes ceruzákra stb.

A modul 30 tanórára készült. Nem szükségszerű, hogy a 30 tanóra egymás utáni hetekben szabályszerűen (kötött óraszám) kövesse egymást. Lehet az órákat tömbösíteni attól függően, hogy a tartalom mit kíván meg!

AJÁNLOTT FELDOLGOZÁSI MÓD

A modul módszertana az alábbi, egyszerű elveken nyugszik.

1. Építsünk a tanulók érdeklődésére!
2. Építsünk a tanulók aktivizálhatóságára!
3. Építsünk az együttműködésre!
4. Igyekezzünk tevékenységünkben olyan tanulási környezetet teremteni, amely még véletlenül sem hasonlít ahhoz, amely az elmúlt évek során számos kudarccal ismertette meg tanulóinkat!

Ebben a modulban sem alkalmazunk hagyományos értelemben vett taneszközöket (tankönyvet, munkafüzetet) és a feladatlapoknak sem szánunk különösebben fontos szerepet.

Ehelyett arra törekszünk, hogy a tananyagot továbbra is a csoport tagjai (beleértve a csoportban dolgozó pedagógusokat is!) együtt hozzák létre. Azt a tudást tartalmat, amely segít abban, hogy tanítványaink és talán magunk is jobban megértsünk a körülöttünk zajló társadalmi folyamatok közül néhányat.

Ennek a modulnak a feldolgozásához néhány feltétel szükséges:

- A megvalósítás helyszínéül szolgáló tanteremben álljon rendelkezésre két internet-hozzáféréssel rendelkező számítógép, illetve 20-30 csatorna vételére alkalmas televíziókészülék.
- A program időtartama alatt a programot vezető

1. FOGLALKOZÁS

„A mi lakásunk, a mi utcánk, a mi városunk” című projekt megtervezése

Az első foglalkozást célszerű a projekt megszervezésére fordítani. A csoport (osztály) tagjai számára olyan feladatokat jelölünk ki, amelyek „testhezállók”, amelyeket szívesen végeznek.

A tervezésnek két kulcseleme lehet:

- az egyes témák megjelölése,
- a produktum „műfajának”, jellegének és formájának a meghatározása.

Ez utóbbi esetben célszerű PowerPoint-prezentációban gondolkodni, amelyet kiegészíthet papíralapú dokumentáció.

A témákra javaslatokat teszünk, de ezek „felülírhatók”. (A projekt későbbi foglalkozásai egy-egy témát ölelnek fel, amelyeket a pedagógus természetesen előre megismer. De hangsúlyozzuk, hogy ez „ajánlat”, amellyel nem kötelező élni, ha alkalmazását a helyi feltételek nem teszik lehetővé, vagy éppen „nem releváns” az adott körülmények között!)

Időigény

90 perc

Eszközök

- Számítógép

40 perc **A PROJEKT ISMERTETÉSE, AZ EGYES TÉMÁK KIJELÖLÉSE, MEGHATÁROZÁSA**

20 perc **A SZEREPOSZTÁS MEGHATÁROZÁSA**

30 perc **A PROJEKTHEZ SZÜKSÉGES FORRÁSGYŰJTÉS MEGTERVEZÉSE ÉS A FELADATOK ELKEZDÉSE**

(Az első lépés lehet az iskolai könyvtár anyagának, katalógusának áttekintése. Mindez a katalógushasználat elsajátítására, elmélyítésére is kínál lehetőséget.)

(Ez a tevékenység folyamatosan végigkíséri a projektet.)

Cél

E bevezető foglalkozás lehetőséget kínál a tanulók által készített produktumok kereteinek kialakítására. Fontos, hogy a pedagógus úgy tervezze, alakítsa ki a foglalkozások időbeosztását, hogy a produktumok „időben” eljuthassanak azokhoz az intézményekhez, amelyekkel ebben a modulban együttműködik.

Emellett érdemes az első pillanattól kezdve felhívni a tanulók figyelmét arra, hogy olyan tevékenységről van szó, amelynek az eredményével a széles nyilvánosság is megismerkedik, ezért a programban szerepet vállaló tanulók felelőssége az anyag minőségéért a megbeszélések állandó témája kell hogy legyen.

A projekt, amely az adott település múltját, jelenét (esetleg jövőjét) mutatja be, az alábbi témák köré szerveződhet:

1. Településtörténet
2. Nevezetes objektumok
3. A történelem és a hétköznapok hősei
4. A település nevezetes ünnepei
5. A település az irodalomban
6. A kultúra szinterei
7. Tér és társadalom
8. A történelem árnyékában...

A foglalkozás menete

- A projekt ismertetése, az egyes témák kijelölése, meghatározása
- Szereposztás
- A projekthez szükséges forrásgyűjtés megtervezése és a feladatok elkezdése

Az első 90 perc végére rendelkezésre áll az a stáb, amelynek tagjai tudják, hogy milyen feladatokat kell a modul során elvégezniük. Az egyes területek felelősei mellett azok a tanulók is fontos szerepet kapnak, akik a gyűjtött anyag rögzítését, feldolgozását, formába öntését végzik majd. (Ezek a feladatok sok esetben nem válnak el külön személyekre.)

Megbeszélés/Értékelés

Ebben az esetben nincs tanulói portfólió. Közös produktum jön létre, amelynek dokumentálása – függetlenül attól, hogy papír- vagy e-alapú – az egész folyamat során kulcselem.

Az egyes tanulók teljesítményét folyamatosan, egy-egy feladat lezárásakor lehet értékelni, de a cél az, hogy a tanuló a számára kijelölt produktumot mindegyképpen hozza létre. A határidőcsúszások ezen a téren nem szerencsések, de a projekt jellege megenyedi. Ezeknek a kezelése nagyfokú figyelmet követel a pedagógustól.

2. FOGLALKOZÁS

Településtörténet

A modulelem célja az, hogy a tanulók megismerjék a település múltját. Kétféle megoldást is alkalmazhatunk. Az egyik esetben a rendelkezésre álló források (internet, könyvek) alapján kezdjük feltárni a helység múltját, a másik esetben – ha erre van lehetőség – a település történetét bemutató múzeumban kezdjük az ismerkedést.

Elsőnek a korszakhatárokat célszerű kijelölni, amelyeknek, a korábbi szereposztásnak megfelelően, felelősei lesznek. Egy javaslat:

- a honfoglalás előtti időszak (ha releváns),
- a középkor (érdemes itt elnagyoltan kezelni a határokat: akár 1848-ig lehet a korszakhatárt „kitolni”),
- az új és legújabb kor (1848–1989),
- napjaink története.

Ennek a feladatnak azért van különösen nagy szerepe a projektben, mert a későbbi munkák kereteit jelentősen befolyásolja. (Ehhez az *1. mellékletben* mutatunk egy mintát!)

Ezt a kutatómunkát kiegészítheti az, ha a helyi múzeumban van településtörténeti kiállítás. Ezt néhány tanuló megtekintheti, és az ott gyűjtött anyaggal járulnak hozzá a szöveg formálásához.

Időigény

180 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

90 perc **A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETÉNEK KORSZAKOLÁSA**

Internetes és papíralapú szövegek gyűjtése, rögzítése, formálása

40 perc **A GYŰJTÖTT SZÖVEGEK SZERKESZTÉSE**

50 perc **A SZÖVEGEK ILLUSZTRÁCIÓS ANYAGÁNAK GYŰJTÉSE**

Cél

E program célja az, hogy a tanulók az általuk gyűjtött szövegek segítségével megismerjék településük múltjának legfontosabb elemeit, állomásait. Egy olyan szöveg létrehozása lehet a realis cél, amely kb. kétoldali terjedelemben összefoglalja a legfontosabb tudnivalókat és ehhez néhány illusztráció is kapcsolódik (pl. nevezetes épületek, személyek fotói).

Elképzelhető, hogy a feladat itt nem fejeződik be, ezért a szöveg gondozása, finomítása a következő foglalkozás visszatérő feladataként fog megjelenni.

A másik fontos elem, hogy a horizontális és vertikális elemek már a munka e korai szakaszában érvényesüljenek. (Ne felejtjük el, hogy ezeknek a tanulóknak a történeti tudása rendkívül hézagos, sok esetben komoly „tévhitekkel” van megterhelve. Itt a feladat egyrészt ezeknek a problémáknak a kezelése, másrészt pedig – szinte mindenekelőtt – az érdeklődés felkeltése, amely elengedhetetlen feltétele annak, hogy a tanulók aktívan bekapcsolódjanak és részt vegyenek a közös tevékenységben!)

Forrás

1. *melléklet*: Településtörténet

A foglalkozás menete

A feladat végrehajtása nem a szokványos órai menetrend szerint zajlik. Ennek két oka van. Nyilván számos tanuló esetében a rendelkezésre álló idő nem lesz elégséges a feladat elvégzéséhez, ezért ők ezzel a munkával „átcsúsznak” a következő foglalkozásra.

Azt is látni kell, hogy egy-egy feladat a foglalkozás végén nehezen fejezhető be a hagyományos értelemben. Inkább azt mondanánk, hogy a tevékenységet felfüggesztjük a következő alkalomig.

Az egyes témákat érdemes koncentrikus körökként felogni, amelyek igaz, hogy egyre távolodnak a centrumtól, de annak hatását minden esetben magukon viselik.

Megbeszélés/Értékelés

A foglalkozás végén több elemet lehet értékelni:

- a létrehozott szöveget,
- a felhasznált források számát, minőségét,
- az egyéni teljesítményeket (néhány szempont: anyaggyűjtésben, szerkesztésben, illusztrációban történő szerepvállalás).

Célszerű, ha a tanulók önértékelése és a tanári értékelés kiegészíti, váltogatja egymást.

3. FOGLALKOZÁS**Nevezetes objektumok a településen**

Ezen a foglalkozáson a település történetében szerepet játszó épületek/tereptárgyak (várak, templomok, erdők, folyók, hegyek stb.) történelmi szerepének a megvilágítása a cél.

A feladatot érdemes két részre bontani: elsőnek lehetőség szerint felkeresni az objektumot és a helyszínen gyűjteni adatokat, információkat, majd ezt követheti a munka részben a könyvtárban, részben az interneten.

Időigény

180 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

20 perc

A HELYTÖRTÉNETI EMLÉKEK, OBJEKTUMOK KIVÁLASZTÁSA KÖZÖSEN LÉTREHOZOTT LISTA ALAPJÁN

100 perc

AZ OBJEKTUMOM(OK) FELKERESÉSE ÉS ANYAGGYŰJTÉS A HELYSZÍNYEN

60 perc

A GYŰJTÖTT ANYAG FELDOLGOZÁSA

Forrás

2. *melléklet*: Nevezetes objektumok

A foglalkozás menete

Ebben a részben az a legfontosabb, hogy a tanuló a program során két dolgot ismerjen fel.

- Minden dolognak van története, amely megfelelő módszerek alkalmazásával megismerhetővé válik. Itt lehetőség nyílik a természettudományos modulban szerzett ismeretek összekapcsolására, amennyiben az érdeklődés középpontjába pl. természetes terptárgy (hegy, folyó, szikla stb.) kerül.
- A másik fontos elem az, hogy a tanuló azt a momentumot is megismerje, amelynek során az érintett objektum *az emberi történelem egy-egy pillanatában kitüntetett szerepet kapott*. Nyilván ennek az alkalomnak a részletesebb megismerése lehet a foglalkozás során az egyik legfontosabb célkitűzés.

A településtörténet fejezet egy-egy pontjához célszerű az itt létrehozott anyagot illeszteni, ami egy történelmi korszak árnyaltabb megismerését teszi lehetővé. (Ehhez adunk mintát a 2. mellékletben.)

Megbeszélés/Értékelés

A cél egy-egy objektum megjelenítése. Ez egy-két oldalas szöveget jelent és az illusztrációt.

Az értékelés a 2. foglalkozás leírásánál ismertetett szempontok alapján történjen.

4. FOGLALKOZÁS

A történelem és a hétköznapok hősei

Ezen a foglalkozáson a település történetének azokkal a szereplőivel ismerkedhetnek meg a tanulók, akik az elmúlt századok (vagy éppen az elmúlt évek) során a település történetének meghatározó személyiségeivé váltak, válhattak.

Két fontos szempontot célszerű érvényesíteni itt:

- egyrészt a pedagógus tekintse fontosnak azt, hogy a hősök kiválasztása során kapjanak/kaphassanak hangsúlyt a nemekhez, etnikumokhoz, nemzetiségekhez való tartozás elemei, másrészt
- mutassa be (érzékeltesse) a tanulók számára azt, hogy az egyes életrajzokban kirajzolódó életpályáknak, tetteknek, cselekedetnek miért van, miért lehet nevelő- és példaértéke az utókor (vagy éppen a kortársak) számára.

Az egyes személyek kiválasztása többféle módon történhet:

- Olyan közismert személyek esetében, akik szinte „evidenciaként” adódnak, csekély a mérlegelési lehetőség. Az ő esetükben számos segédlet nyújt a tanulók számára támogatást.
- Abban az esetben, ha olyan személyről van szó, aki a közismert kézikönyvekben, lexikonokban nem kapott helyet, érdemes helytörténészekhez vagy más olyan személyekhez fordulni, akik hivatásszerűen foglalkoznak a település múltjával.

A legfontosabb feladat az, hogy a tanulók számára világossá váljon, hogy az adott személy életének mely eseménye (állomása) kapcsolható a település történetéhez.

Időigény

180 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

20 perc **A TÖRTÉNELMI SZEREPET BETÖLTŐ SZEMÉLY(EK) KIVÁLASZTÁSA**

60 perc **AZ ÉLETRAJZ KIDOLGOZÁSA**

60 perc **A LEGFONTOSABB ÉLETRAJZI ELEMELÉSE, ELEMZÉSE, RÉSZLETESEBB BEMUTATÁSA**

40 perc **AZ EDDIG ÖSSZEGYŰJTÖTT SZÖVEG FINOMÍTÁSA, AZ ÚJ ELEMELÉSE, BEILLESZTÉSE**

Cél

A cél a település története szempontjából nevezetes személyek életrajzi elemeinek összegyűjtése, leírása. Az életrajz, túl a fent már említett célokon, arra is lehetőséget kínál, hogy a tanulókkal betekintsünk a korábbi századok életmódjába, szokásrendszereibe (pl. étkezési szokások, szenvedélyek [pl. kávézás], házasság – válás – szerelem).

A feladatok arra is lehetőséget kínálnak, hogy az adott személy tettei kapcsán erkölcsi, etikai, filozófiai kérdéseket is érintsünk oly módon, hogy az a tanulók számára világos és egyértelmű elemeken keresztül tartalmazzon, ahogy ma mondjuk, üzeneteket (pl. helytállás – árulás, bátorság – gyávaság, egyén és tömeg, hit – hitetlenség, hitelesség – hiteltelenség stb.).

Különösen szerencsés, ha az adott személytől írásos dokumentumok is a rendelkezésünkre állnak, mert akkor ezeknek a bemutatására is sort lehet keríteni, illetve azokat az anyagban illusztrációként fel lehet használni.

Ez a helyzet arra is lehetőséget kínál, hogy kapcsolódjunk a nyelv – irodalom – kommunikációs modulhoz.

Forrás

A feladat jellege megkövetelheti, hogy múzeumi vagy helytörténeti ismeretekkel rendelkező személlyel is konzultáljanak a tanulók.

A foglalkozás menete

A kiválasztott személyek életrajzáinak a feldolgozása két lépésben történhet:

- a legfontosabb események azonosítása az életút során,
- a település szempontjából releváns elemek kiemelése és részletezése.

Az életrajz szerkesztés során fontos, hogy a tanulók felismerjék a jelentős és kevésbé jelentős események szerepét a történelemben és legyenek képesek helyi viszonyokra gyakorolt hatásukat mérlegelni.

Ha a gyűjtés során különböző információk állnak a rendelkezésünkre, a tanulók hasonlítsák össze az egyes forrásokat, és az eredmény közös megvitatása után véglegesítsék a szöveget.

Megbeszélés/Értékelés

Itt sem lehet más cél, mint hogy készüljön el egy 1-2 oldalas dokumentum, amelyet szerencsés esetben irodalmi (vagy irodalmi értékű) szövegek színezhettek.

Az értékelésnél érdemes azokat a tanulói kezdeményezéseket előnyben részesíteni, amelyek során a tanulók az életrajzi kutatómunkában egy-egy részterület (pl. fegyvertörténet, mondák, legendák gyűjtése az adott személy kapcsán stb.) feltárásában jeleskedtek.

5. FOGLALKOZÁS

A település nevezetes ünnepei

E feladatban a tanulók a településsel kapcsolatos nevezetes ünnepeket veszik számba és gyűjtik össze.

A munka során érdemes arra figyelni, hogy az ún. nemzeti, állami, egyházi ünnepek mellett elsősorban azok jelenjenek meg, amelyek a település múltjához vagy jelenéhez kapcsolhatók.

A másik fontos szempont, hogy az ünnepek leírásánál a népi, néprajzi hagyományok ismertetése kapjon jelentős hangsúlyt, lehetőség szerint illusztrációval kísérve.

Időigény

90 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzetöbök
- Íróeszközök

20 perc

A településhez kapcsolható ünnepek, jeles napok összegyűjtése (pl. a település nevének megjelenése az oklevelekben, várossá nyilvánítás, főző- és szakácsverseny, helyi szentek ünnepei stb.).

40 perc **AZ EGYES ESEMÉNYEK LEÍRÁSA, ILLUSZTRÁLÁSA**

30 perc **AZ ÖSSZEGYŰJTÖTT ANYAG SZERKESZTÉSE**

Cél

A cél, hogy a tanulók az ünnepeken keresztül megismerkedjenek a település legfontosabb népi, néprajzi hagyományaival. Az ünnepek mellett érdemes a tárgykörbe bevonni az ún. jeles napokat is, amelyekről a közösség feladata lehet dönteni, hogy valóban ilyen napok-e.

Sok esetben a szakrális elemek mellett a tanulók profánabb eseményekre is ráirányítják a figyelmet. (Ilyen lehet például az a nap, amikor a helyi focicsapat magasabb osztályba lépett!) Ezeket az eseményeket is lehetőség szerint használjuk fel az összeállításban.

Egyúttal ez a példa arra is felhívja a figyelmet, hogy a „népi hagyományok” fogalmat érdemes szélesen értelmezni.

Forrás

A feladat jellege megkövetelheti azt, hogy múzeumi vagy helytörténeti és néprajzi ismeretekkel rendelkező személlyel is konzultáljanak a tanulók.

A foglalkozás menete

Célszerű a feladatot a naptár tanulmányozásával kezdeni. Az ún. „piros betűs” ünnepek számbavétele azért fontos, mert lehet, hogy ezek közül egy-egynek a tartalma jelentős mértékben kapcsolható a településhez.

Ez a feladat arra is lehetőséget kínál, hogy a pedagógus – ha erre felkészültnek érzi magát vagy felkészül rá – a naptárról, az időszámításról nyújtson alapvető ismereteket a tanulók számára. (Jó lehetőség ez például napóra készítésére!)

Ezt követheti a helyi ünnepek számbavétele (búcsú, koszorúzási ünnepek stb.), melynek célja, hogy ezek tartalmát tudatosítsuk és rögzítsük. A gyűjtésben az idősebbek elbeszélései különösen nagy jelentőségűek.

Érdemes ebben az esetben is az együtt élő etnikai és nemzetiségi csoportok szempontjaira is kitérni!

Megbeszélés/Értékelés

A produktum egy-két oldalas leírása illusztrációval.

Érdemes az éves naptárban a helyi ünnepeket beszínezni. (Ez akkor lesz különösen érdekes látvány, ha az összes iskola által készített anyag rendelkezésre áll!)

Az értékelésnél különösen fontos azoknak a tanulóknak a kiemelése, akik az oral history lehetőségeit használták ki.

6. FOGLALKOZÁS

A település az irodalomban

A foglalkozás célja az, hogy a tanulók betekintést kapjanak azoknak az irodalmi (vagy irodalmi igényű) szövegeknek a világába, amelyek a település múltjáról, jelenéről nyújtanak információt.

A pedagógusnak lehetősége nyílik arra, hogy a gyűjtés során irodalmi-esztétikai, szociológiai-társadalmi, földrajzi stb. ismeretekre és összefüggésekre irányítsa rá a tanulók figyelmét. Az eltérő műfajú szövegek a múlt és a jelen komplexebb megismerését kínálják.

A hagyományosan használt források mellett érdemes a tanulók figyelmét a szépirodalom, illetve a szociográfia irányába fordítani.

Ez a programelem is jó lehetőséget kínál az egyes modulok közötti tartalmi integrációra.

Időigény

180 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzetöbök
- Íróeszközök

100 perc **A SZÖVEGEK ÖSSZEGYŰJTÉSE**

80 perc **A KIVÁLOGATOTT SZÖVEGEK SZERKESZTÉSE**

Cél

A cél ebben az esetben egy, a településre vonatkozó, „mini-szöveggyűjtemény” összeállítása, amely akár az elmúlt századokra, akár a jelen(kor) eseményeire vonatkozóan tartalmaz szövegeket.

Forrás

Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://www.mek.oszk.hu>

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – digitális szociológia-történeti adatbázis: <http://www.fszek.hu>

Múzeumok, települések helytörténeti kiadványai (pl. Veszprém megye irodalmi hagyományai – Horizont Közművelődési Kiskönyvtár 10. Veszprém, 1984)

A foglalkozás menete

Ez a modulelem eltér a korábbiaktól, mert itt alapvetően olvasásra és válogatásra van szükség. Ez lesz a tanulók számára a legnehezebb, ezért itt célratoró, hatékony megsegítésre lesz szükségük az eredményes munkához. Érdemes előre néhány anyagot összegyűjteni, és ezeket a szövegeket a tanulók rendelkezésre bocsátani, különösen azoknak, akiknél a szövegértéssel (általában az olvasás iránti attitűdökkel) problémák mutatkoznak. A szövegek felderítése és válogatása e tanulók többsége számára nem vonzó feladat, ezért ezt lehetőség szerint meg kell könnyíteni számukra.

Ugyanakkor jó lehetőséget kínál a feladat arra, hogy a szövegértést fejlesszük. Itt is kiváló lehetőség adódik például a különféle típusú szótárak (értelmező, etimológiai, földrajzi nevek szótára stb.) használatának az elsajátítására, gyakorlására.

A szöveggyűjtemény szövegeit lehet időrendben vagy tematikusan szerkeszteni.

Megbeszélés/Értékelés

A tanulók kitartása a nehéz szövegek világában önmagában elismerendő teljesítmény. Különösen értékelendő, hogy az egyes nehezebb szövegrészletek, kifejezések értelmezése terén milyen találékony-ságot, leleményességet mutatnak fel a diákok. Ne felejtjük el, hogy ez (illetve az ehhez hasonló) feladat más iskolatípusokban is komoly próbatétel elé állítja a tanulókat!

7. FOGLALKOZÁS

A kultúra szinterei

A foglalkozás célja, hogy a tanulók feltérképezzék azokat az intézményeket, amelyek a településen (vagy a település azon részén, ahol az iskola áll, vagy ahol a tanulók élnek) a kulturálódás színhelyéül szolgálnak.

Ebben az esetben is érdemes a kultúra fogalmát tágan kezelni. Ezért mind a múltban, mind pedig a jelenben érdemes széles „skálán” elhelyezni a szóba jöhető objektumokat, intézményeket.

Itt érdemes a korábban kialakított időrendi szerkezetet végiggondolva arra figyelni, hogy az egyes korszakokban rendelkezésünkre állnak-e dokumentálható formában olyan információk, amelyek az adott időszak társadalmának kultúrafogyasztásáról szólnak.

A szemlét érdemes, ahol erre lehetőség nyílik, a római periódusnál elkezdni. Az amfiteátrumok és színházak kapcsán a tanulók megismerkedhetnek például egy civilizáció „Janus- arcúságával” a kultúrafogyasztás kapcsán is.

De felkerülhetnek a listára a színházi és múzeumi épületek mellett a templomok, a skanzenek és a mozik vagy éppen a művelődési házak. A cél minden esetben az, hogy az adott objektum szerepét a tanulók történetileg igyekezzenek megítélni s a korba ágyazottan bemutatni.

Időigény

90 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

20 perc **A KULTURÁLIS OBJEKTUMOK ÖSSZEGYŰJTÉSE, A LISTA KIALAKÍTÁSA**

50 perc **AZ EGYES OBJEKTUMOK RÖVID TÖRTÉNETI ÖSSZEFOGLALÁSA**

20 perc **A VÉGLEGES SZÖVEG ÖSSZEÁLLÍTÁSA**

Cél

A feladatok célja az, hogy a tanulók a gyűjtőmunka közben – a lehető legszélesebb értelemben – bete-

kintést kaphassanak egy-egy kor(szak) kulturálódási és művelődési szokásaiba.

Érdemes ebben az esetben azt is végiggondolni, hogy mára a hagyományos mozik és kultúrházak többsége a közelmúlt történelmének részét képezi, s bemutatásuk már önmagában is dokumentumértékű.

A szövegek mellett itt lehetőség nyílik önálló képi dokumentáció elkészítésére.

A másik fontos cél, hogy a tanulók megértsék, hogy a művelődés adott tere milyen szerepet töltött be adott korok társadalmának kultúrafogyasztásában. Elemi szinten a magas- és a tömegkultúra(fogyasztás) problémáját is érdemes a tanulókkal végiggondoltatni.

Forrás

A legjobb forrásnak az egyes települések honlapja kínálkozik.

A foglalkozás menete

A gyűjtőmunkát, amely az interneten (is) indulhat, ki lehet egészíteni helyszíni látogatásokkal. Ezekben az esetekben nemcsak az épület egészének a szerepét érdemes átgondolni, hanem – ha erre van lehetőség – egyes részproblémákat is. (Például egy bezárt mozi esetében megtekinteni a régi vetítógépet, érdeklődni a gép működéséről, a vetítés technikájáról, a filmek terjesztéséről, szállításáról.)

Ez a foglalkozás arra is lehetőséget kínál, hogy a korábbról elmaradt vagy be nem fejezett feladatokat (lásd pl. az ünnepek vagy az irodalmi rész) a tanulók kibővítsék, befejezzék és lezárják.

Megbeszélés/Értékelés

A feladat elvégzése nem könnyű, mert a rendelkezésre álló információk mennyisége több esetben is megnehezíti a tanulók dolgát. Vagy azért, mert kevés van belőlük, vagy azért, mert túlságosan is sok áll rendelkezésre.

Az egyes kiscsoportok vagy személyek birtokába jutó információkat itt célszerű közösen feldolgozni, és az együttes tevékenységet értékelni.

8. FOGLALKOZÁS

Tér és társadalom

A foglalkozás célja az, hogy bemutassa a tanulók számára, hogy az elmúlt századoktól napjainkig kik lakták az adott települést.

A rendelkezésünkre álló forrásokban a településről készült térképek áttekintése mellett a településrészek, utcák-terek neve adhat jelentős segítséget az információgyűjtéshez.

E foglalkozás keretein belül érdemes a tanulók számára alapvető demográfiai-statisztikai ismereteket is közvetíteni, amelyek birtokában számos társadalmi-gazdasági folyamat elemzését végezhetik el.

Ismerjék fel a tanulók, hogyan tagolódott a (helyi) társadalom, melyek voltak a legfontosabb „réteg- és csoportképző” elemek (jogi státus, foglalkozás, etnikai hovatartozás, politikai szerepvállalás stb.) az egyes korszakokban.

Időigény

180 perc

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

20 perc **A TÁRSADALOM TAGOZÓDÁSÁNAK BEMUTATÁSA**

80 perc **EGY-EGY KORSZAK FELDOLGOZÁSA**

80 perc **ÁTTEKINTŐ ÖSSZEGZÉS KÉSZÍTÉSE**

Cél

A foglalkozás célja, hogy a tanulók részben történelmi példákon keresztül értsék meg azokat a mechanizmusokat, amelyek mentén szerveződik és működik a (helyi) társadalom.

Ez talán a modul legelvontabb foglalkozása, amely csak akkor válik érthetővé és világossá a tanulók számára, ha jól választott példákkal tudjuk mondandókat alátámasztani.

Azokon a konkrét ismereteken túl, amiket a tanulók megszerezhetnek, lehetőség nyílik azoknak az állampolgári készségeknek, kompetenciáknak a fejlesztésére, amelyek nélkülözhetetlenek a demokrácia, a szolidaritás stb. eszméjének a képviseléséhez és gyakorlásához.

Forrás

Itt speciális forrásokat célszerű felhasználni. Lássunk erre egy példát:

A település 19. századi állapotáról jó képet ad Fényes Elek *Magyarország geographiai szótára* (Pest, 1851, reprint kiadásban könnyen elérhető). A jelenkor társadalmi összefüggéseinek vizsgálatához az interneten településszinten is elérhető 2001-es népszámlálás adatai nyújtanak segítséget. <http://www.ksh.hu> Ezeknek a használatára a pedagógusnak előre kell készülnie.

A két adatbázis lehetőséget kínál a történelmi ívek felrajzolására, néhány alapvető szempont rögzítésére.

A foglalkozás menete

A társadalom tagozódását a tanulók számára célszerű táblán bemutatni és megértetni velük néhány réteg- és csoportképző elemet. (Itt különösen jó lehetőség nyílik az iskolázottsággal összefüggő szempontok hangsúlyozására.)

A feladat a már leírt módszer szerint folytatódhat tanári irányítással. De ha ez nem járható út, akkor a tanulókkal készíthetünk saját környezetükről is „mikro-összeállítást” annak érdekében, hogy a problémát a gyakorlat oldaláról közelíthessék meg. A szempontokat ebben az esetben közösen célszerű megbeszélni (pl. a mintába került személyek iskolázottsága, munkaerő-piaci pozíciója, lakóhelye stb.).

Megbeszélés/Értékelés

Az eredmény 1-2 oldalas összegzés a település társadalmáról, annak fejlődéséről. A tanulók gyűjtőmunkája kerülhet a középpontba, esetleg azoknak az (egyszerű) adatlapoknak az értékelése, amelyeknek az adatait maguk rögzítették.

9. FOGLALKOZÁS

A történelem árnyékában

A program legérzékenyebb eleme. Ebben a modulban olyan problémákról van szó, amelyekről a történelem (és a történelemtanár) nem szívesen beszél. Ezért is adtunk a modulnak olyan címet, ami utal arra, hogy ezek a dolgok a történelem fő áramának az árnyékában húzódtak meg, sok problémát, keserűséget okozva az érintetteknek.

A modulelem témái a következők:

- katasztrófák a történelemben (árvíz, tűzvész, földrengés, aszály stb.),
- betegségek története (kolera, lepra, pestis, AIDS stb.),
- a különböző fogyatékoságú emberek története (vakok, torzszülöttek, örültek stb.),
- népirtások a történelemben (az örmény kérdés, a holokauszt problémája, Szrebrenyica, afrikai törzsi konfliktusok stb.).

E program célja a tanulók érzékenyítése a szóban forgó problémákkal kapcsolatosan. A kérdések megközelítése történhet azoknak a történelmi eseményeknek a tükrében, amelyek a települést érintették (tipikusan ilyen a holokauszt kérdése), de lehetséges irány lehet a makroszintű megközelítés is (pl. az újsághírek alapján aktuális kérdések megvitatásával).

Ezek a kérdések bármelyik foglalkozás kapcsán felmerülhetnek, ezért tárgyalásuk bárhol lehetséges.

Időigény

Nincs időhöz kötve, az egyes elemek (természetüknél fogva) beépülnek az egyes foglalkozásokba.

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

Cél

Ennek a modulelemnek önmagában is horizontális célja, hogy a tanulókat érzékenyebbé, megértőbbé tegye a különféle eredetű kisebbségek problémáival kapcsolatban.

Ugyanakkor arra is lehetőséget kínál, hogy az egyes kisebbségekhez tartozók saját szempontjaikat jelenítsék meg saját történeteikben, amelyeknek meg kell jelennie a végső összeállításban.

Forrás

Speciális források felhasználására van itt lehetőség:

- képzőművészeti alkotások (ehhez a legjobb tájékozódás: Umberto Eco: *A rótság története*. Európa, Bp., 2007.),
- dokumentumfilmek, játékfilmek megtekintése és elemzése,
- helyi mondák, legendák, szentek, kultuszok gyűjtése (pl. betegeket gyógyító források, csodatévő személyek története).

Megbeszélés/Értékelés

Valójában folyamatos értékelésre van szükség, amely a tanulók szemléletének, attitűdjeinek, nézeteinek, sőt: előítéleteinek a változását követi nyomon.

10. FOGLALKOZÁS

Mire jutottunk?

Az utolsó foglalkozáson kerül sor az addig létrehozott anyag végleges összeállítására, szerkesztésére. Ez alapvetően azt jelenti, hogy a tanulók az e-alapú szövegeket fejezetekre tagoltan beillesztik a PowerPoint-prezentációba vagy word dokumentumot hoznak létre belőlük.

Ennek a munkának két fázisa van:

- az anyag szelektálása,
- szerkesztés, a szöveg (és az illusztrációk) véglegesítése.

A szöveg szerkesztése, véglegesítése, adott esetben lektoráltatása a programban szerepet nem vállaló kollégák bevonásával is történhet.

Időigény

180 perc

Szükség esetén a tanulók számára célszerű tanórán kívül időt biztosítani a feladat elvégzéséhez.

Eszközök

- Számítógép internet-hozzáféréssel
- Könyvtár
- Jegyzettömbök
- Íróeszközök

90 perc

A RENDELKEZÉSRE ÁLLÓ ANYAG SZELEKTÁLÁSA

80 perc

AZ ANYAG SZERKESZTÉSE, VÉGLGESÍTÉSE

10 perc

AZ ELKÉSZÜLT ANYAG ELKÜLDÉSE A PROGRAMBAN RÉSZT VEVŐ ISKOLÁK SZÁMÁRA

Cél

A kezdeti célt a csoport (osztály) itt teljesíti. Olyan dokumentumot hoztak létre, amelynek az összeállításához sok tanulásra, valódi kutatómunkára és a szövegekkel kapcsolatos nyelvi, stilisztikai, gondolati műveleteknek az érvényesítésére volt szükség. A végső produktum megkövetelte a csoport tagjainak az együttműködését mind egymással, mind pedig a pedagógussal.

Forrás

Az eddig létrehozott szöveg, illusztrációk.

MEGBESZÉLÉS/ÉRTÉKELÉS

A modul zárásaként az alábbi szempontok alapján értékelhetünk:

- A produktum minősége, amelynek az értéke akkor mutatkozik meg igazán, amikor az egyes intézmények produkciói rendelkezésre állnak. Ez a helyzet lehetőséget kínál az önreflexióra.
- A tanulók véleménye a projektet irányító pedagógusról. Ezt az értékelést jó lenne együtt, közösen elvégezni. (Az sem baj, ha ennek már a projekt során vannak előzményei!)
- Érdemes rögzíteni, hogy a résztvevők mit tanultak a program során.

Az értékelésbe bevonható külső szereplők:

- A programban részt nem vevő pedagógusok (esetleg szülők és más szakemberek) véleménye is fontos, mert ekkor még lehetőség van korrekcióra, másrészt, pedig az általuk leírtak (elmondottak) is lehetőséget kínálnak egyfajta számvetésre.
- Az iskola és a település nyilvánossága. Az elkészült produktum jó, ha helyet kap az iskola honlapján. A véleményekből, amelyeket egy moderált fórumon érdemes lehet gyűjteni, sok mindent meg lehet szivlelni, a tanácsokat, megjegyzéseket egy későbbi programban jól lehet hasznosítani.

FORRÁSOK

A program alapvető forrásai a következők lehetnek:

- általános ismeretekhez a hagyományos és e-alapú lexikonok (ezek már az első modul esetében is szerepet kaptak),
- a településekről a legjobb ismereteket a turisták számára készített „útikönyv jellegű” kiadványok tartalmazzák.

Néhány példa:

- Célszerű, ha mindenkinek rendelkezésére áll egy Magyarország útikönyv (lehetőség szerint minél frissebb kiadvány).
- Ezt egészíthetik ki azok a kiadványok, amelyek az

egy-egy települést (régión, megyét stb.) mutatják be, nagyobb részletezettséggel, mint az országos útikönyv (pl. *A Cserehát* vagy *A Budai-hegység* vagy *A Balaton* című kiadványok).

- A harmadik forrás az ún. helytörténeti kiadványok közül kerül ki. Itt a nagyobb települések előnyben vannak, mert több anyag áll a rendelkezésükre. (Ezeknek a tudományos kiadványoknak a használata azonban nem lesz könnyű a tanulók számára, komoly támogatásra lesz ezen a téren szükségük.)
- A negyedik csoportot azok a kiadványok képezik, amelyek nap mint nap jelennek meg, és számos aktuális elemet tartalmaznak, akár az állandó lakosok, akár a turisták számára.
- Az ötödik csoport forrásanyagát, mint ahogy ez korábban is kulcselem volt, az „oral history” alkotja.
- A hatodik csoportba a helyi sajtó és más médiumok anyagai kerülnek. (Ezek folyamatos figyelése és gyűjtése külön feladat lehet egy-egy tanuló számára.)

A RÉSZMODULHOZ ILLESZKEDŐ FEJLESZTŐ FELADATOK – AJÁNLÁS

A feladatok forrása a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében készült Fejlesztő feladatok 1., illetve 2. kötetének feladatai. (*Fejlesztő feladatok 1-2. Feladatgyűjtemény és tanári útmutató*. Nemzeti Szakképzési Intézet, 2006, illetve 2007. A kiadvány elérhető a www.szakma.hu oldalon a Letölthető anyagok menüpontban.)

- Fejlesztő feladatok 1. – Társadalomismeret: 12., 13., 38.

1. MELLÉKLET

TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

Történelmi periódus	Budapest	Módszer	Iregszemcse	Módszer
A honfoglalást megelőző időszak	<p>a) Érdekes azokat a barlangokat látogatni, ahol a feltételezések szerint már az ősember is megtelepedett (pl. a Remete-barlang).</p> <p>b) A római időszakból számos látnivaló akad (pl. Aquincum).</p>	<p>1. Fényképek és szöveges leírások készítése, ha a tanulókkal a helyszínt is megtekintjük.</p> <p>(Más esetben érdemes a szakirodalomhoz és az interneten fellelhető képanyaghoz fordulni a gyűjtésben.)</p> <p>2. A római emlékekről lehet rekonstrukciós rajzot készíteni. (Hogyan képzelik el a tanulók a romok alapján az adott települést, házat vagy bármely más objektumot?)</p> <p>3. A kőtáblák szövegeinek segítségével tanulmányozható a korabeli írás és a kommunikáció.</p> <p>A szövegek és a szövegeket kísérő illusztrációk a szakirodalom és a tanulók közvetlen gyűjtése nyomán állnak össze.</p> <p>Budapest és a nagyobb városok esetében szinte minden kerületnek, városrésznek gazdag helytörténeti irodalma van!</p>	<p>Ebben az esetben érdemes a vizsgálódást a falu határain kívülre is kiterjeszteni. A régészeti feltárások eredményei mellett a megyében számos, római korból származó maradvány jelzi a folyamatos emberi jelenlét nyomait.</p>	<p>A kutatáshoz segítséget nyújtanak azok a helytörténeti kiadványok, amelyek a megyét illetően bőségesen rendelkezésre állnak. (lásd pl. a <i>Szántódi füzetek</i> sorozatot, amely a település történetét a legkorábbi időszaktól mutatja be.</p> <p>Az ilyen típusú kiadványok komoly segítséget nyújtanak a település szűkebb és tágabb környezetének a megismeréséhez.</p>

Történelmi periódus	Budapest	Módszer	Iregszemcse	Módszer
A honfoglalás és az Árpád-kor	A Nemzeti Múzeum és a Budavári Történelmi Múzeum tárlatai számos támpontot adhatnak az anyag elkészítéséhez.	<p>A törzsek letelepedése kapcsán lehetőség nyílik a történelem és a nyelv(tudomány) eredményeinek az összekapcsolására (pl. Békásmegyér, Káposztásmegyér, Pest, Buda, Csepel-sziget stb.).</p> <p>Hogyan fejlődtek a középkor századaiban a városrészek?</p> <p>Lehetséges feladatok: középkori falmaradványok feltérképezése, a városhatárok változásainak rögzítése stb.</p>	<p>A megye területén számos objektum található, amelynek meglátogatása az adatgyűjtést jól támogathatja. (Néhány ötlet: Somogyfajsz kohászat, Somogyvár francia eredetű apátság.)</p> <p>A megye egyes településeiről már a Tihanyi Apátság alapítólevele is említést tesz.</p> <p>Ez is sok lehetőséget kínál a településtörténet, az életmód stb. kutatói számára.</p>	
Ezredforduló	<p>A korszak leglátnyosabb eredménye a városkép átalakulása. Ennek feldolgozása jó lehetőséget kínál a szöveges anyag képi dokumentációjának elkészítésére. Néhány példa:</p> <p>a) toronyházak Budapesten,</p> <p>b) új hidak a fővárosban.</p>	<p>Ezeknek az éveknek a bemutatása már a tanulók saját tapasztalataira is épülhet:</p> <p>a) a tömegközlekedés változásai,</p> <p>b) bevásárlóközpontok létrejötte stb.</p>	<p>Az elmúlt másfél évtized eseményit legjobban az oral history eszközeivel lehet felderíteni.</p> <p>Interjúk, beszélgetések a helyi társadalom kulcsszereplőivel.</p>	<p>A legfontosabb témák:</p> <p>a) Modernizáció egy községben</p> <p>b) A legfontosabb változások nyomán követése stb.</p>

2. MELLÉKLET

NEVEZETES OBJEKTUMOK

Ebben a feladatban a cél, hogy olyan objektumokat mutassunk be és gyűjtsünk össze, amelyek az adott település történetének egy pillanatában kulcsszerepet játszottak. Néhány példa:

Település	Objektum	Nevezetes korszak, esemény
Budapest (itt és a nagyobb városokban nem okoz ez a feladat nehézséget)	A budai vár	Pl. 1526, 1686, 1849
	Lánchíd	Reformkor
	Széchenyi-hegyi tv-torony	A kádári időszak szocializmusa
Gyula	A vár	Napjaink ünnepi játékai
Pécs	A város török kori emlékei	Az 1526-ot követő török világ
Tapolca	Batsányi János szobra	A költő kötődése a településhez

stb.

